

Rodna gruda

PRINTED IN YUGOSLAVIA

VSEBINA

Bodi zdrava domovina!

M.:

Še nekaj novic iz Jugoslavije

Zadnja želja ji je bila izpolnjena

Umrli je Ivan Zorman, slovenski izseljenski pesnik

Ivan Zorman:

Našim pozabljenim (pesem)

Lipa, novi časopis slovenskih izseljencev v Argentini

P. D.:

Trije dnevi

Cvetko A. Kristan:

Ivan Molek, ameriški slovenski književnik

Branko Žužek:

Doma (pesem)

Po domači deželi

Andrew Bartol, North Chicago, Ill.:

Naša rojstna Vrhnika ni pozabljena

Šport:

7000 domačih in inozemskih telovadcev na gymnestradi v Zagrebu

Iz poslovanja naših pododborov

Domovina na tujih tleh

Pero izseljencev

Mladi rod:

Pravljica o ustanovitvi Ljubljane

France Magajna:

Kako sta Pepi in Janez točo delala

In še zgodba o vremskih rokovnjačih

B. R.:

Odlikovanje župana Željka

Naslovna slika:

Topel sprejem rojakov iz Westfalije (Foto Slovenija, Ljubljana)

ROJAKI, ROJAKINJE,

IZSELJENSKA

DRUŠTVA!

Naročite čimprej

Slovenski izseljenski koledar

ki bo imel še prav
posebno bogato
vsebino,
slike in opremo

Vrnite nam, prosimo,
naročilnice.

Če jih pa niste prejeli,
naročite koledar
pri svojem zastopniku
ali pa pri tvrdki

TIVOLI IMPORTS

V CLEVELANDU

ali pa pišite

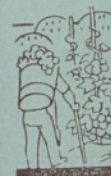
na naslov:

SLOVENSKA

IZSELJENSKA MATICA

Ljubljana

Cankarjeva 5

Rodna gruda, glasilo Slovenske izseljenske matice v Ljubljani. — Ureja uredniški odbor. — Odgovorni urednik Tomo Brejc. — Izhaja dvanajstkrat na leto. — Poština plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 5 dolarje, — Francija letno 600 frankov, — Belgija letno 90 frankov, — Holandija letno 7 guld, — Nemčija letno 8 DM, — Italija letno 1000 lir, — Avstrija letno 40 šilingov, — Anglija letno 1 funt, — Avstralija letno 4 avstralski funt, — Argentina letno 30 pezov, — Jugoslavija letno 750 dinarjev. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva cesta 5/I. — Rokopisov ne vračamo.

Rodna

gruda

ST. 9

SEPTEMBER 1957

LETO IV.

BODI ZDRAVA DOMOVINA!

Spet smo si segli v roke na domačih tleh. Spet smo videli solze v očeh nešteti rojakov in rojakinj, ki so jih morda po dolgi desetletjih pripeljale ladje, letala in vlaki iz vseh koncev sveta na obisk v domači kraj... Če bi naštevati imena vseh, s katerimi smo se letos srečali pri Matici, bi bila vsa »Rodna gruda« polna in bi jih še ostalo... Zato se bomo dotaknili le glavnih dogodkov letošnje sezone, ki je bila izredno živahna in razgibana... Tudi letos je bil pomemben dogodek

PUTNIKOV IZLET PO SLOVENIJI

Prvega, ki je bil prirejen konec junija, se je udeležilo lepo število ameriških rojakov. Prav dobre volje so potovali po lepih domačih krajih in obujali davne spomine. Videli so lepote Gorenjske, Štajerske in Notranjske, bili na našem sinjem Jadranu. Še in še bi potovali, toda vsake še tako lepe pesmi je enkrat konec, pa so se morali tudi veseli izletniki posloviti, prepolni doživetij in lepih vtisov.

4. JULIJA JE PA VIŠNJEGORSKI POLŽ POSTENO POROGOVILIL

Že prej smo vedeli, da bo tako, saj so bili organizatorji prireditve (proslave ameriškega Praznika neodvisnosti — Independence Day) sama dekleta in fantje od fare — rojakinje Marion Bachel in Ivanka Shiffrer iz Clevelanda, Tončka Urbanž in Lojzka Muha iz Chicaga, Jennie Troha iz Barbertona in rojaka Vincent Pink iz Kalifornije in Frank Japich iz Chicaga.

Prijazni griček nad Višnjo goro, eno naših najbolj priljubljenih izletišč — Polževo je ta dan doživel pomemben dogodek. Od vsepovsod so se zbrali rojaki: veliko jih je prišlo iz doljskih krajev in vasic, veliko so jih pripeljali že v zgodnjih jutranjih urah Putnikovi avtobusi iz Ljubljane. Seveda so tudi sorodnike pri-

vedli s seboj, da je bila družina večja in bolj vesela. Sonce je pripekalo kakor za stavo. Zato smo se kar radi skrivali pod zelene smreke in se pridno hladili s pivom.

Predsednik Slovenske izseljenske matice Ivan Regent je zaželel rojakom toplo dobrodošlico in jim čestital k njihovem prazniku. Za njim so govorili še nekateri rojaki. Starosta slovenskih izseljencev iz Clevelanda John Lokar, ki je letos po dolgi 57 letih obiskal svojo rojstno Dolenjsko, je ves nasmejan in pomlajen pozdravil navzoče. V imenu prirediteljic sta spregovorili Tončka Urbanž iz Chicaga in Ivanka Shiffrerjeva iz Clevelanda ki je naglasila, kako lepo je po 47 letih slišati slovensko besedo na domačih tleh, kjer so na vsakem koraku tako zelo vidne izpremembe, ki jih je doživela rojstna domovina po osvoboditvi. Rojak Trebec iz Clevelanda pa je pred mikrofonom ves navdušen ob spremljavi Avsenikove harmonike zapel lepo slovensko narodno pesem...

Pridne organizatorke prireditve, pri kateri se je zbralo na Polževem nad 1.500 rojakov in drugih gostov, so seveda poskrbele tudi za srečolov. Pridno so prodajale srečke. Prodale so jih za nad 60.000 din in izkupiček poklonile Slovenski izseljenski matici.

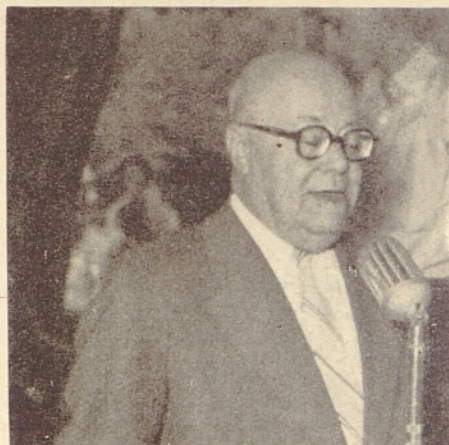
Avsenikovi godci in pevca, ki jih zlasti evropski rojaki dobro poznajo iz ljubljanskih radijskih oddaj, so neumorno igrali in peli same luštne, same domače. Na prostranem plesišču so se naši »amerikanski« fantje in dekleta veselo vrтели kakor za stavo, čeprav je bilo vražje vroče, saj je sonce pripekalo že kar malo preveč.

Tako je potekal letošnji »ameriški piknik« na Polževem. Bilo je mnogo veselja, dosti »žegna« za želodec in grlo, pa tudi za srce — dobre volje na koše in še čez. Tu pa tam pa se je zaiskrila tudi kakšna solza v očesu ob stisku dveh žuljevih rok pri nepričakovanem veselem srečanju dveh starih znancev po mnogih, mnogih letih...

IZ LETOŠNJIH

*na
domačih
tleh*

*Besedilo k slikam
na strani 184*

SREČANJ

Pogled na Ohrid

IZLET PO JUGOSLAVIJI — NA PRIREDITVE
»IZSELJENSKEGA TEDNA« V MAKEDONIJO

Izseljenski teden, ki ga vsako leto praznujemo v drugi jugoslovanski republiki, je bil letos v Makedoniji od 8. do 20. julija. Za udeležence je bil organiziran dvanajstdnevni izlet po najpomembnejših krajih Jugoslavije. Svečanosti ob praznovanju Izseljenskega tedna v Skopju in Ohridu v Makedoniji se je udeležilo skupaj 60 jugoslovanskih izseljencev, od tega 19 ameriških Slovencev.

V dvanajstih dneh so izletniki prepotovali 2900 km po jugoslovanskih cestah, kar prav gotovo ni majhna stvar. Ob povratku v ZDA in druge prekomorske dežele pa bodo med redkimi našimi rojaki, ki se bodo lahko pohvalili, da so videli razen Črne gore vse jugoslovanske republike: Slovenijo, Hrvaško, Srbijo, Makedonijo ter Bosno in Hercegovino. Na vsej dolgi poti so bili rojaki izletniki deležni tople pozornosti predstavnikov ljudske oblasti ter Srbske izseljenske matice v Beogradu, Makedonske izseljenske matice v Skopju in Bosanske izseljenske matice v Sarajevu.

Besedilo k slikam na str. 182 in 183.

Leva stran od zgoraj navzdol: Ameriški rojaki na ameriškem pikniku na Polževem 4. julija — Rojakinje so organizirale na Polževem srečolov. Na levi roj. Helen Vičič in Tončka Urbanž — Predsednik Slov. izseljenske matice Ivan Regent pozdravlja rojake, zbrane na Polževem — Rojakinja Ivanka Shiffrer in pionir slovenskih izseljencev rojak John Lokar govorita na Polževem, poleg roj. Lokarja rojak Vincent Pink — Nogometna ekipa sinov slovenskih izseljencev iz Aumetza, Francija — Tudi rojak Rupert iz Clevelanda se je na Polževem veselo zavrtil.

Na desni od zgoraj navzdol: Udeleženci izleta po Makedoniji na vožnji po Ohridskem jezeru — Rojak John Lokar iz Clevelanda ob svojem prihodu v domovino. Poleg njega podpredsednik Matice Jože Plevnik in tajnik Albert Svagelj — Rojak Franc Poglajen iz Kreutzwalda — Rojak Klemenčič iz Gladbecka v razgovoru z urednikom Rodne grude Tomom Brejcem — Rojak Franc Sikošek iz Gladbecka na obisku v uradu Izseljenske matice — Udeleženci prireditve za izseljence v Trbovljah.

V prvih treh dneh potovanja so izletniki prevozili pot iz Ljubljane do Zagreba in Beograda, preko Šumadije in Pomoravja do Niša in do Skopja, glavnega mesta Makedonije. Tu so si ogledali novo klinično bolnico, ki je opremljena z medicinskimi aparati, za katere so zbrali sredstva — 154.000 dolarjev — makedonski izseljenci.

Rojaki so bili navdušeni nad prirodnimi lepotami Makedonije, visokimi gorami in rodovitnimi dolinami. Tipična slika današnje Makedonije je: prepletanje novega s starim. Stara orientalska naselja ter novo življenje v prostornih tovarnah in sončnih, modernih stanovanjih današnjega makedonskega delavca. Trije dnevi bivanja ob prelepem Ohridskem jezeru so nudili izletnikom obilico kulturnega užitka. V Ohridu in okolici so si ogledali kulturno-zgodovinske spomenike, se seznanili z makedonsko ljudsko pesmijo in plesi ter prisostvovali prireditvam Skopske opere in filharmonije.

Na sprejemu, ki je bil na čast rojakom prirejen zadnji večer bivanja v Ohridu, so jugoslovanski izseljenci izročili predsedniku ohridskega mestnega ljudskega odbora 570 dolarjev, ki so jih namenili za novo bolnišnico za kostno tuberkulozo, ki jo gradijo ob Ohridskem jezeru. Ameriški Slovenci so k tej vsoti prispevali 57 dolarjev, že prej v Skopju pa so darovali 50 dolarjev za otroški oddelek nove bolnišnice.

Na povratku so si izletniki ogledali hidrocentralo v Mavrovem, ki je ponos Makedonije. Znano je, da posveča Makedonija največjo skrb elektrifikaciji dežele. Preko zgodovinskega Kosovega polja in Prištine, središča avtonomne pokrajine Kosova in Metohije, je vodila pot v Čačak, od tod pa do Titovih Uzič, ki so bile leta 1941 središče srbskega narodnega odpora proti okupatorju in kjer so že takrat izdelovali orožje za partizansko vojsko.

V Sarajevo, glavno mesto republike Bosne in Hercegovine, je izletnike privedla pot preko 1600 metrov visoke planine Romanije, preko katere je predsednik Tito med vojno rešil iz sovražnikovega obroča svojo vojsko in prebivalstvo, ki je bežalo pred okupatorjem.

SREČNO! BRATJE IN SESTRE IZ HOLANDIJE,
FRANCIJE IN WESTFALIJE

Ob koncu julija in v prvih avgustovih dneh smo si segli v roke s toplo željo, da bi v teh treh tednih, ki ste jih nameravali preživeti pri nas, res lepo imeli! Pet velikih skupin je prišlo — ena iz Holandije, tri iz Francije, ena iz Westfalije — skupaj okrog 1.500 rojakov in rojakinj najrazličnejših let od rdečeličnega kodrolasčka, ki je krepko vlekel cucelj, do 88-letne Marije Škrabar iz Gladbecka, ki je po 50 letih prišla pogledat domovino s svojim najmlajšim 54-letnim sinom.

Srečali smo mnogo dragih znancev in prijateljev, ki prihajajo leto za letom, da prežive svoj letni oddih med svojci v domovini. Precej pa je bilo tudi novih obrazov in takšnih, ki smo jih doslej poznali le iz pisem, ki jih pošiljajo Matici in uredništvu »Rodne grude«. Med slednjimi je bil tudi rojak Franc Sikošek iz Gladbecka, kateremu smo še s prav posebnim veseljem segli v roke, saj ga v uredništvu našega lista in koledarja že dobro poznamo po šegavih

zgodbicah, ki nam jih pošlje od časa do časa in od katerih smo nekatere že tudi objavili. Pisal nam je, da je bolan, zato smo bili še bolj veseli, ko smo ga ugledali tako čilega in dobro razpoloženega, saj so nam rojaki povedali, da je med potjo celo harmoniko igral in po »kranjsko« pesmi pel. Povedal nam je, da rad piše. To je njegov »konjiček«, kakor nekateri radi goje zajčke, drugi pa praznijo litrčke ali frakeljčke. Neki njegov znanec je dal zapisati v testament, da naj mu polože liter vinca v grob, on pa si bo zapisal, da naj mu polože v grob steklenico črnila. Prepričani smo in tudi iz srca želimo, da bi do takrat poteklo še veliko črnila skozi njegovo spretno pero.

MLADI NOGOMETASI IZ AUMETZA

V skupini rojakov iz Francije, ki je prispela v domovino 5. avgusta, smo pozdravili tudi nogometno ekipo iz Aumetza, ki jo sestavljajo izključno samo sinovi naših prvih izseljencev v Franciji, in sicer trije bratje Gorišek Silvester, Anton in Joško, trije bratje Cigale Franc, Ludvik in Joško, dalje Jože Petrnel, Jože Kunej, Ivan Gubenšek, Camille Durn, Robert Kolman in Leopold Junkar. Ti fantje so večinoma rudarji v velikem rudniku železa v Aumetzu, vsi so rojeni v Franciji, vendar pa zelo dobro govorijo svoj materni jezik.

Slovenska izseljenska matica je mlade nogometase povabila na gostovanje v Slovenijo ter jim s tem nudila priložnost, da so — večina izmed njih prvič — videli in spoznali rojstno domovino svojih staršev. Med svojim bivanjem v Sloveniji so se trikrat pomerili v nogometu z domačimi moštvii, in sicer v Kopru, na Bledu in v Ljubljani. Povsod so bili sprejeti s toplimi simpatijami. Čeprav jim iz objektivnih razlogov sreča na »zelenem polju« ni bila vedno naklonjena, je bil glavni namen njihovega obiska polno dosežen: videli in spoznali so domovino svojih staršev ter vzpostavili pristrčne stike s slovensko mladino. Prepričani smo, da se bomo v prihodnjih letih še srečali.

»PRIPELJITE S SEBOJ TUDI VAŠE OTROKE! DAJTE MLADINI PRILožNOST, DA BO VIDELA DEŽELO, V KATERI SO SE RODILI NJENI STARŠI.«

Za rojake iz evropskih držav, ki so bili v avgustu na obisku v domovini, je Slovenska izseljenska matica in tudi nekatere njene podružnice organizirala posebne prireditve. Dne 10. avgusta je takšno slavlje priredila podružnica Slovenske izseljenske matice v Murski Soboti, ki se ga je udeležilo nad 100 rojakov, podobno so rojake počastili še v Zagorju, Ribnici in Kočevju. Glavna prireditelja pa je bila 17. avgusta v Trbovljah. Več sto naših rojakov iz raznih evropskih držav in tudi iz Amerike, ki so bili na obisku v domovini, se je popoldne zbralo v Trbovljah na kulturni prireditvi, kjer so toplo prisluhnili dragi, večnolepi domači pesmi, ki jih je ta večer združila in povezala v eno samo veliko družino.

V imenu Slovenske izseljenske matice je rojake pozdravil član Glavnega odbora in urednik »Rodne grude« zvezni ljudski poslanec Tomo Brejc, ki je dejal:

»Spoštovani rojaki in rojakinje!

V trenutku, ko pričenjamo nocojšnjo skupno prireditev, vas o imenu Slovenske izseljenske matice najtopleje pozdravljam z željo, da bi ta večer čim lepše preživeli v naši sredi in se razšli z globoko zakoreninjeno željo, da se prihodnje leto zopet vidimo na podobni prireditvi, kakršna je nocoj ta, posvečena vam, dragi rojaki.

Ob tej priložnosti želim poudariti, da se vašega vsakoletnega prihoda veselimo vsi skupaj, vsa naša slovenska javnost ter vam obenem želimo, da bi svoj dopust v starih domačih krajih, v katerih je, kakor pravi pesnik, »vedno lepo«, kar najprijetneje preživeli.

Domača dežela se upravičeno veseli vsakoletnega obiska svojih rojakov. Saj so povsod v svetu znani kot pošteti, pridni delovni ljudje, ki dosledno spoštujejo in izvajajo zakone nove domovine, v kateri so se naselili, vendar pa nikoli ne pozabljajo domače dežele, v kateri so se rodili.

Da je ta trditev resnična, neizpodbitno dokazuje zgodovina našega izseljenstva. V dneh velikih svetovnih vojn, ki sta obe ogrožili svobodo in obstanek slovenskega in drugih narodov Jugoslavije, je večina rojakov pomagala svoji ogroženi rodni deželi ter podpirala sile, ki so se borile za naprednejše ideale človeštva.

S tem svojim pravilnim zadržanjem v svetu so naši rojaki samim sebi priborili ugled pa tudi svoji rojstni deželi. To je danes velikega pomena. Vi se prav gotovo spominjate, da stara zaostala Jugoslavija ni uživala nobenega ugleda v svetu. Novo Jugoslavijo in njenega legendarnega voditelja predsednika Tita pa spoštuje in ceni vse napredno človeštvo. Glas Jugoslavije v svetu je glas moralne velesile. Zakaj? Prav gotovo ne samo zaradi junaške borbe narodov Jugoslavije na strani zabeznikov v času druge svetovne vojne, temveč tudi zato, ker se po vojni prav tako odločno in pogumno bori za utrditev svetovnega miru, za prijateljsko sodelovanje vseh narodov na svetu.

Dragi rojaki in rojakinje! Živimo v času, ko so vse napredne sile človeštva zopet primorane, da se z združenimi močmi borijo proti nevarnosti nastanka tretje svetovne vojne, ki bi, kot vsi vemo, pomenila konec človeškega rodu na tem planetu. Verujemo in upamo, da se bo naprednim silam posrečilo ohraniti mir v svetu, vendar ne vemo vnaprej, kaj vse nam bo prinesla bodočnost. Prav zato je nujno potrebno, da se tudi v bodoče držite stare, tradicionalne in preizkušene poti, po kateri so hodili že prvi pionirji med izseljenci našega rodu: kjerkoli boste živeli, bodite glasniki miru in prijateljstva med narodi. Tako bo še naprej osebno rasel vaš ugled, tako boste najboljše služili svoji rojstni in novi domovini, v kateri sedaj živite.

Že sedaj pa vas vabimo, da v prihodnjem letu še v večjem številu obiščete svojo rodno deželo in ne zamerite nam, če vam ob tej priložnosti odkrito povemo njeno gorko željo: pripeljite s seboj tudi svoje otroke, mladino, mnogo, mnogo mladine! Dajte mladini priložnost, da bo videla deželo, v kateri so se rodili njeni starši, da bo videla, kako se naši ljudje borijo in napredujejo kot gospodarji svojih podjetij. Naj se pobrati z mladino iz naših tovarn, mest in vasi, naj se mladi rod med seboj spozna in vzljubi, kajti tako prijateljstvo pogosto vzdrži najtežje preizkušnje!«

Še nekaj novic iz Jugoslavije

Poletna vročina je zajela tudi Jugoslavijo, vendar ni zmanjšala živahne dejavnosti na zunanjepolitičnem področju. Želja po mirnem sožitju in prijateljskem sodelovanju preveva vso jugoslovansko politiko in se zato zrcali tudi v številnih obiskih v Jugoslaviji, ne glede na to, od kod prihajajo tuji gosti. Ti so vedno dobrodošli, če le prihajajo v imenu miru in enakopravnega sodelovanja. Z enakimi cilji pa odhajajo jugoslovanski predstavniki na tuje.

● Sredi meseca julija sta se na Brionskih otokih mudila grški kralj Pavel in kraljica Frederika. Skupaj s princeso Sofio sta na povabilo predsednika republike Tita in njegove soproge preživela nekaj lepih dni na oddihu.

● Podpredsednika vlade FLRJ Edvard Kardelj in Aleksander Ranković sta z ožjim spremstvom bivala nekaj časa v Sovjetski zvezi, ob vrnitvi v domovino pa sta se zadržala krajši čas še na Finskem, Švedskem, Danskem in v Avstriji.

● Dne 30. junija je predsednik republike Josip Broz Tito govoril po ameriški televiziji in radiu. V razgovoru je jugoslovanski predsednik poudaril prednosti miroljubne koeksistence in izjavil, da je v sedanjem položaju nujno potrebno poiskati čim več elementov, ki zblizujejo svet.

● Dne 1. in 2. avgusta sta se sestali v Romuniji delegaciji vlade FLRJ in vlade SZ. Predstavniki obeh vlad so proučili več vprašanj, ki se nanašajo na stike med FLRJ in ZSSR, zlasti pa tista vprašanja, ki ovirajo nadaljnji uspešni razvoj medsebojnih stikov. Obe delegaciji sta poudarili, da se bodo stiki med FLRJ in ZSSR tudi v prihodnje razvijali na temelju enakopravnosti, spoštovanja suverenosti in nevmešavanja v notranje zadeve.

● Dne 5. avgusta je prispel v Jugoslavijo predsednik Demokratske republike Vietnam Ho Si Minh na petdnevni uradni obisk. Razgovori z jugoslovanskimi državniki so znova potrdili prijateljstvo med narodi obeh dežel in poudarili potrebo po nadaljnjih skupnih naporih za ohranitev miru v svetu.

● Dne 6. avgusta je podpredsednik zveznega izvršnega sveta Svetozar Vukmanović odpotoval za dalj časa v dežele jugovzhodne Azije in Daljnega vzhoda. Med drugim bo obiskal Indonezijo, Siam, Kambodžo, DR Vietnam, Kitajsko, Japonsko, Burmo, Indijo, Pakistan in nazadnje še Etiopijo. Obisk bo vsekakor prispeval k okrepitvi gospodarskih in političnih zvez Jugoslavije z deželami tega dela sveta.

● Jugoslavijo so med drugimi obiskali tudi še: bavarski deželni notranji minister Heinrich Schneider, kitajska kmetijska delegacija, sekretar Generalne konfederacije dela Italije Di Vittorio, poljska bančniška delegacija, bivši indonezijski predsednik vlade Ali Sastroamidjojo in sirijski zunanji minister Salah Bitar. — Napo-

vedani pa so med drugim obiski: poveljnika britanskega sredozemskega ladjevja admirala Ralpa Edwardsa na poveljniški ladji, križarki »Birmingham«, voditelja britanske laburistične stranke Hugh Gaitskella.

● Sredi junija je zvezna ljudska skupščina sprejela deklaracijo, ki poziva vse velesile, naj opustijo za človeško zdravje škodljive poskuse nuklearnega orožja.

● V Moskvi se je mudila jugoslovanska gospodarska delegacija. S sovjetskimi predstavniki se je sporazumela o uresnitvi že prej sklenjenih trgovinskih sporazumov med Jugoslavijo in SZ.

● V začetku avgusta so v Rimu po dvomesečnih pogajanjih podpisali nove gospodarske sporazume med Jugoslavijo in Italijo. Sporazumi bodo sprostili in okrepili gospodarsko sodelovanje med obema državama.

M.

Pokojna
rojakinja
Pavla Berger
s soprogom

Zadnja želja ji je bila izpolnjena

Nedavno so v Trbovljah pokopali ameriško rojakinjo, rojeno Trboveljčanko, Pavlo Berger-Volkerjevo. Pokojnica je bila izpolnjena zadnja želja — pokopana je bila v rojstnem kraju, v grobu svojih staršev.

Pavla Volkerjeva je odšla v ZDA v juniju leta 1912, ko ji je bilo komaj 25 let. Tam se je poročila s svojim zaročencem Pavlom Bergerjem in takoj postala članica naših naprednih izseljenskih organizacij — Slovenske narodne podporne jednote, pevskega zbora »Prešeren« v Chicagu ter je bila med ustanovitelji krožka Progresivnih Slovenk v Chicagu. Dolga leta sta oba z možem vodila v Chicagu restavracijo, prej pa dve trgovini. Umrla je po hudi bolezni 14. junija v bolnišnici v Chicagu, od koder je bil na njeno željo njen pepel prepeljan v rodne Trbovlje.

Že v Chicagu so se od pokojnice poslovili predstavniki slovenskih organizacij, katerih članica je bila. V Trbovljah pa so ji ob odprtem grobu spregovorili v slovo predsednik trboveljske podružnice Slovenske izseljenske matice Tone Kukovica, častni predsednik pevskega društva »Prešeren« iz Chicaga Frank Japich ter njene kolegice iz Chicaga in članice krožka Progresivnih Slovenk iz Clevelanda.

Pri vseh, ki so pokojnico poznali in imeli radi, ji bo ohranjen topel spomin. Njenemu soprogu in ostalim svojcem izreka iskreno sožalje tudi Slovenska izseljenska matica!

UMRL JE IVAN ZORMAN

SLOVENSKI IZSELJENSKI PESNIK

Spet je, presajeno daleč v tujino, klonilo slovensko drevo — v prvih dneh avgusta je v Clevelandu podlegel težki bolezni naš rojak in velik rodoljub Ivan Zorman, slovenski izseljenski pesnik, skladatelj in pevvodja.

Komaj 68 let je zajelo njegovo plodno življenje. Po starših je bil gorenjska korenina, rodil pa se je 28. aprila 1889 v Šmarju pri Ljubljani, kjer je oče takrat služboval kot organist in pevvodja. S starši se je že v zgodnjih otroških letih izselil v Ameriko. Po očetu je podedoval glasbeno nadarjenost in že kot otrok nastopal na slovenskih društvenih odrih. V Ameriki je dovršil gimnazijo, filozofsko fakulteto in zraven glasbeno šolo ter si končno izbral glasbo za svoj življenjski poklic. Udejevoval se je kot glasbeni vzgojitelj, pevvodja, pianist, skladatelj. Zgodaj pa je začel tudi sam pisati pesmi.

Njegove pesmi so izšle v petih zbirkah, od katerih so najboljše v zbirki »Iz novega sveta«, ki je izšla l. 1958. Kot dober poznavalec slovenskih pesnikov je prevedel v angleščino najpomembnejše pesmi slovenskih pesnikov in jih izdal v knjigi »Slovene poetry« leta 1928. To delo je našlo toplo priznanje ne le v rojstni domovini, temveč tudi v ameriških kulturnih krogih. V eni prihodnjih številk Rodne grude bomo objavili obširnejši članek o pokojniku in njegovem delu.

Ivan Zorman je ostal preprost, ljubeči sin svoje slovenske zemlje. In kakršen je bil on sam, takšne so njegove pesmi. Nič problematičnega,

Pokojni pesnik Ivan Zorman z bratom Josephom Zormanom, ki je odvetnik v Clevelandu

zapletenega, nerazumljivega ni v njih. Zapel je o tistem, kar je blizu vsem našim ljudem, ki so pred desetletji morali za kruhom na tuje — o ljubezni, domovini in svojem narodu.

Zdaj so strune njegove lire za vedno izzvene. Tam v daljni ameriški zemlji se je odprl nov slovenski grob. Toda spomin nanj živi in bo živel. Slava mu!

Ivan Zorman:

Našim pozabljenim

(Na Calvary pokopališču v Clevelandu)

Tu ste. — Med nepreglednimi grobovi
ležite v družbi narodov svetá.
Imena vaša? Kdo jih še pozna?
Samotni vaši nizki so domovi.

Samevate, ki domovini novi
ste dali pesem dela in srcá,
jekleno voljo skalnatih gorá:
krepili jo s slovenskimi darovi.

Naj vas odeva tihi, sladki mir,
ves tih, ko vaših mrtvih rož smehlja,
in sladek kakor orb žalujk vzdihljaj.

I nam v očeh ugaša zadnji žar;
kot daljno sonce smo, ko na večer
bori z nočjo se za svoj zadnji čar.

Pred nami je prva številka tega lista, ki je izšla v Buenos Airesu 24. junija letos namesto »Nove domovine«, ki je nedavno prenehala izhajati. »Lipa« si je zapisala v program, da bo našim slovenskim rojakom v Argentini »obveščevalni časopis za prosveto, umetnost, poljedelstvo in gospodarstvo«. S toplimi besedami je uredništvo, ki mu načeluje rojak Josip Švagelj, pospremlilo prvo številko tega časopisa na pot med rojake.

Uvodnik, ki nosi naslov »Beseda na pot«, pravi med drugim: »Ni je izseljenke skupine v Argentini, ki ne bi imela svojega glasila, pa najsi bo katere koli neznatno pomembne narodnosti. Tako je tudi z našo slovensko naselbino. Sicer bi se v splošnem potek dogodkov prav nič ne spremenil ne v Argentini ne v naši stari domovini, če bi nam to glasilo nedostajalo. Ne bilo bi pa tako v naši ožji sredini, ki je v precejšnji meri odvisna od naše lastne kulturne moči. Potreben nam je list v informativne namene ne svetovnega značaja, temveč domačih razmer, da nas seznanja z dogodki, ki bi drugače potekali mimo nas, ne da bi mi o njih kaj vedeli in se česa iz njih naučili. To zahteva tudi stopnja naše civilizacije, ki ne more biti manj upoštevana kakor druge izseljenke skupine.

Tri desetletja so že potekla, odkar smo prišli v to gostoljubno južnoameriško državo, ki nam je postala druga domovina. Tlačeni po dveh tujih imperijah in pod vplivom prve svetovne vojne smo se mladi, željni dela in lepše bodočnosti, priselili v Argentino, kjer smo žal ravno na začetku našega razvoja, ko še nismo bili ustaljeni, naleteli na gospodarsko krizo. Trdo nas je bicala v trenutkih, ko smo bili najbolj potrebni pomoči. Toda kljub temu ni bilo naših ljudi po taboriščih brezposelnih. Naše organizacije so skrbele za potrebne. Ko so prišli boljši časi, se je naš človek kmalu postavil na trdna tla. Kupil si je skromno zemljišče, si s skupno pomočjo sezidal hišico, ko mu je bilo zagotovljeno delo in zaslužek, je kmalu postal obrtnik, trgovec, industrialec. To je danes naš priseljenec, ki že prehaja v težko zasluženi pokoj. Svoji novi domovini je dal dobro vzgojene in v raznih poklicih izučene in izvežbane hčere in sinove, ki niso novi domovini Argentini v nobenem primeru v sramoto.

Policijska kronika ne beleži naših imen med delomrznimi ne med prisvajatelji tuje lastnine. Nikdar se nismo politično udejstvovali, nismo sodelovali pri nobenem državnem prevratu, kot to delajo v vseh primerih »poklicni« politiki nove emigracije. Zavedamo se kot nedržavljeni našega stališča in poznamo zakone državljanске enakopravnosti nasproti izseljenstvu. Ne moremo pa biti brezbrizni za kulturni, gospodarski in socialni razvoj med našim izseljenstvom najprej in potem v državi, v kateri živimo in končno po vsem svetu, ker štejemo za našo posredno dolžnost, za naš doprinos k napredku Argentine, da se za to zanimamo in za to delamo...«

Iz pestre vsebine, ki je zvesta programu, katerega si je časopis zastavil, povzemamo ne-

kaj novic iz naše naselbine v Argentini, ki bodo prav gotovo zanimale tudi naše izseljen-ce drugod po svetu.

Odbor, ki je zbiral prispevke za postavitev spomenika pesniku Simonu Gregorčiču v Kobaridu, je skupaj s Slovenskim podpornim društvom iz Villa Devoto 11. maja priredil v ta namen zaključno kulturno prireditev. Ob otvoritvi je toplo spregovoril o goriškem Slavčku rojak Albert Gregorič, mala Sonja Gregoričeva pa je v lepi slovenščini občuteno recitirala večno lepe Gregoričeve pesmi. Spored sta dalje obogatila pevska umetnika Angel Hrovatin in Karla Kobal de Fiori, ki ju je spremljal na klavirju znani pianist Anton Soler. Poleg navedenih je nastopil še mešani pevski zbor pod vodstvom J. Kreblja, ki je s svojim nastopom kakor vedno navdušil poslušalce.

Lepo prireditvev je imelo tudi društvo »Bratstvo« v soboto, 18. maja v Buenos Airesu. V pestrem sporedu, ki je obsegal zborovske in solistične pevske točke, deklamacije in plese, so poleg Slovencev in Istranov nastopili tudi ruski telovadci, ki so gledalce zelo navdušili.

Rojaki iz Kobarida so se kakor vsako leto tudi letos 25. maja zbrali v Montegrandu, kjer so priredili po argentinski navadi okusen »asado«. Pri prijetni zabavi ni manjkalo tudi slovenskih pesmi in poskočnih zvokov naše harmonike.

Asado v Slovenskem podpornem društvu v Villa Devoto pa je bil 26. maja. Udeležencev je bilo veliko. Po asadu so bile razdeljene nagrade balincarjem, ki so prejšnji dan odnesli kategorijsko prvenstvo v tekmi.

Smrt je pokosila 48-letnega rojaka Justina Dornika, doma iz Števerjana. Podlegel je daljši težki bolezni 15. maja na svojem domu v Olivosu. Zapušča vdovo, tri sestre in dva brata.

V Buenos Airesu pa je nepričakovano umrl na posledicah zastrupljenja krvi rojak Ivan Planinšek, znani društveni delavec, ki je bil med našimi rojaki zelo priljubljen. Pokojnik je bil med prvimi pri postavljanju društvenega doma v ulici Centenera, kjer je danes Prva slovenska zadruga. Kjer koli je mogel je pomagal sorojakom, zlasti pri gradnjah njihovih domov. Bil je doma iz Velike Loke na Dolenskem, kjer se je rodil leta 1907. V Argentino se je izselil leta 1929, kjer si je pred 18 leti s svojimi žulji zgradil domek, v katerega je privedel življenjsko družico Kraševko Marijo Marušičevo iz znane zavedne slovenske družine iz Lokvic pri Opatjem selu. Poleg drugih sorodnikov žalujejo za njim v Argentini vdova ter dve hčerki!

Navedli smo nekaj novic iz prve številke »Lipe«, novega glasila naših rojakov v Argentini. Slovenska izseljenška matica toplo želi, da bi si ta lepo urejevani list široko utrpl pot v domove naših ljudi v Argentini.

TRIJE DNEVI

*Vtisi s I. kongresa
delavskih svetov Jugoslavije*

Zadnje dni junija je v Beogradu, glavnem mestu Jugoslavije, zasedal I. kongres delavskih svetov Jugoslavije. Ne v Kairu in ne v Londonu, ne v Parizu in ne v Rimu, in nikjer na svetu se tiste tri dni in niti en sam dan ni zbralo na enem mestu toliko novinarjev vseh pomembnih svetovnih časopisov in agencij (bilo jih je nekaj nad 40) in v nobeno od teh mest in v nobeno drugo mesto ni tiste dni prišlo toliko delegacij hkrati, delegacij skoraj z vseh kontinentov, predstavnikov sindikatov, strank, institutov in zavodov, ki proučujejo delavsko upravljanje in delavsko gibanje, ki zastopajo interese milijonov delavcev, kot prav v Beograd na kongres delavskih svetov.

Prav tako kot ne bo mogel verni kronist in zgodovinar zamolčati zgodovinskega sklepa jugoslovanske zveze ljudske skupščine, ki je 27. junija 1950. leta sprejela temeljni zakon o upravljanju podjetij, tako ne bo mogel zamolčati treh dni kongresa delavskih svetov Jugoslavije. Oba dogodka sta in bosta ostala v zgodovini človeštva, v zgodovini delavcev Jugoslavije in v zgodovini delavcev vsega sveta zapisana z zlatimi črkami.

*

Res, kongres ni bil veličasten po svojem zunanjem videzu, veličasten pa je bil po svoji vsebini. Delavci Jugoslavije so se nanj pripravljali že mesece in mesece, nešteto ur so predsedeli na konferencah in zasedanjih in razglabljali, kako so gospodarili in kako bi morali gospodariti. Razglabljali so, kaj je bilo slabo in kaj dobro, kaj bi veljalo popraviti. Naročali so delegatom, kaj naj povedo na kongresu, kaj pohvalijo, kaj naj grajajo in kaj terjajo.

Samozavestno je prišlo 1745 delegatov na prvi dan zasedanja v veliko dvorano Doma sindikatov v Beogradu. S srčno toplino so v svoji sredi pozdravili predsednika republike maršala Tita. Ploskali in vzklikali so predstavnikom delavcev iz Poljske, Vietnama, Indije, Cevlona, Kitajske, Maroka, Belgije, Francije, Italije itd.

Predsednik Tito dolgo ni mogel do besede, zakaj vzklikanje in pozdravljanje se ni hotelo poleči. Potlej pa, ko je spregovoril, je govoril o jugoslovanskih delavcih, o njihovih uspehih, o demokratizaciji, pa tudi o tem, kako sodijo o Jugoslaviji, o delavskih svetih v tujini.

Djuro Salaj, predsednik centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije, ki je govoril za njim, je podrobno razčlenil delo, uspehe in slabosti delavskih svetov kot organov upravljanja, ki že sedem let upravljajo tisoče in tisoče podjetij, organe, ki imajo za seboj sedem let dela, sedem let izkušenj. Po govorih in po pozdravih nekaterih tujih gostov, so se delegati razšli na delo v posamezne komisije. Malokdaj je bilo slišati toliko toplih, skrbnih in tehničnih besed o delavskem upravljanju in njegovem razvoju, o gospodarstvu in njegovem položaju

Predsednik Tito govori na kongresu

ter nadaljnji rasti, o izobraževanju, strokovnem in splošnem, o odnosu delavskih svetov do oblasti in obratno, o organizaciji in metodi dela organov upravljanja, kot prav tiste dni.

Nad 100 stenografov je komaj zmoglo zapisati vse, kar so delegati-delavci predlagali. K nad tisoč stranem stenografskih zapiskov so priložili napisane govore tistih, ki zaradi pomanjkanja časa niso uspeli osebno povedati kongresu želja, zahtev in predlogov delavcev.

Tehtno, realno, konkretno in samozavestno so obravnavali delegati vsako stvar, ki bi lahko koristila ali škodovala delavskemu upravljanju — gospodarstvu — razvoju socialistične demokracije. Svoje misli, naročila volivcev, naročila sto in sto tisočev delavcev so izrazili v 1350 predlogih in v spomenici I. kongresa delavskih svetov Jugoslavije, ki so jo sprejeli zadnji dan zasedanja. In francoska časopisna agencija AFP je ob koncu kongresa zapisala, da predstavlja sprejeta spomenica »pravo ustanovno listino delavskega upravljanja nasprotno dogmatskemu birokratizmu«...

Tretji dan pa se je kongres delavskih svetov Jugoslavije spremenil v pravi pravcati mednarodni kongres. Nič manj kot štiri ure so govorili predstavniki delavcev iz več kot dvajset tujih dežel o svojih izkušnjah, o vtisih, ki jih je nanje napravil kongres delavskih svetov.

Trije dnevi kongresa so bili manifestacija zrelosti delavcev Jugoslavije, bili so zgodovinska prelomnica, bili so dnevi, ki so dokazali vsemu svetu, kako velikanska pridobitev je delavsko upravljanje.

P. D.

V Milwaukee je umrl rojak

Venc Benko

naš prizadevni sotrudnik pri zbiranju naročnikov za »Rodno grudo« in Slovenski izseljenski koledar. Naj mu bo lahka tuja zemlja! Težko prizadeti soprogi naše toplo sožalje!

Slovenska izseljenska matica

Ameriški slovenski književnik IVAN MOLEK

Ob
75-letnici
njegovega
rojstva

Letos 8. junija je minilo 75 let, kar se je leta 1882 rodil na Zverčkovem vrhu pri Metliki ameriški slovenski pisatelj, pesnik, dramatik, časnikar in urednik *Ivan Molek*. Že mladost kajžarskega otroka mu je dala okusiti grenkobo proletarskega kruha. Obiskoval je osnovno in meščansko šolo ter bil zaposlen v deželni trsnici. Že 18-leten (torej pred 57 leti) je odpotoval s trebuhom za kruhom v Ameriko. Med skromno prtljajo je nosil tudi Prešernove Poezije. To svoje potovanje je opisal v knjigi »Dva svetova« (1932), ki je delno avtobiografska. Sprva je dve leti delal v pennsylvanskih jeklarnah. Zatem je bil štiri leta v Calumetu, Mich., nekaj časa brez dela, potem pa je delal v rudnikih, kjer je nekoč komaj ušel smrti. Od maja 1905 do septembra 1906 je bil urednik tednika »Glasnik«, ki ga je ustanovil v Calumetu ameriško-slovenski časnikar Frank Schmeiger in je izhajal od 1901 do 1914. Obenem je bil dopisnik svobodomiselnih in socialističnih listov. Kot agitatorja so ga v cerkveni dvorani, kamor so ga pozvali na javno razpravo o terorju, za katerega je obdolžil tamošnje cerkvene kroge, skoraj linčali. Leta 1906 je moral zapustiti Calumet, leta 1907 je prišel k slovenskemu svobodomiselnemu listu »Glasu Svobode« in še istega leta k socialističnemu mesečniku »Proletarcu«. Že naslednje leto je svojo uredniško službo zaradi krize izgubil ter je bil dokaj časa brez dela. Leta 1909 je dobil službo korespondenta in tolmača pri nekem »zdravniškem« podjetju. V sedmih letih te službe je do dobra spoznal sleparije podobnih zavodov ter jih je opisal v romanu »Zajedalcı«. Ko je leta 1916 postalo glasilo SNPJ pod imenom »Prospeta« dnevnik, je Molek stopil v njeno uredništvo kot prvi pomožni urednik. Po upokojitvi Jožeta Zavertnika je postal 1929 njen glavni urednik in je ostal na tem mestu do leta 1944, ko je zaradi nesoglasij z glavnim odborom SNPJ, izdajateljem Prospe, odstopil s tega mesta. Od tlej živi več ali manj odtegnjen od javnega življenja.

Pomembno je Molkovo novinarsko, publicistično in književno delo med našimi izseljenci. Molek je bil vseskozi svobodomislec, socialist in demokrat ter je treba tudi njegovo delo motriti s tega zrelišča. Njegova doslednost v tem prepričanju se vidi tudi iz poteka njegove življenjske poti, ki smo jo na kratko orisali zgoraj; posebej pa iz njegovih publicističnih, književnih in drugih del. Kakor smo že navedli, je urejal Glasnik, Glas Svobode, Proletarca in Prospe, bil je sourednik Mladinskega lista in Ameriškega družinskega koledarja (1915–1916). Sodeloval je v vseh tu navedenih publikacijah, poleg tega pa še v Majskem glasu, Cankarjevem glasu The Slovenian (Jugoslav) Review (1917 do 1919) in mnogih prigodnih publikacijah. Pisal je pesmi, povesti, črtice, dramska dela, članke, razprave itd. Mnogo je tudi prevajal.

V knjižnih izdajah je izšla vrsta njegovih del. Tako so izšle v knjižnici Izobraževalne akcije in Prospe maticе Jugoslovanske socialistične zveze v Chicagu v posebnih izdajah naslednje njegove razprave in priredbe: Priče evolucije ali Adami pred Adamom (Chicago 1926), Proletarska etika in morala (Chicago 1926), Elementi moderne izobrazbe (Chicago, brez letnice, po mojem 1926 ali 1927), Socialni ideali (z dodatkom njegovega prevoda spisa J. Keracherja »Kako si je človek ustvaril boga« (Chicago, brez letnice) ter Papeževa enciklika raztrgana (po Jamesu Onealu — Chicago 1931). V knjigah so izšli tudi še prevodi: Chas. E. Clineja »Socijalistični katekizem« (Chicago 1909), zbirka razprav »Katoliška cerkev in socializem« (Chicago 1914), Avgusta Claessensa »Roparska trojica« (Chicago 1924), J. Howarda Mooreja »Zakon biogeneze« (Chicago 1920) itd.

Od leposlovnih del so izšla v knjigah roman Zajedalcı (Chicago 1920), igrokaz Hrbtenica (Chicago 1926) in pa trilogija Dva svetova, Veliko mrabljišče in Sesuti stolp. To trilogijo je izdala Cankarjeva družba v Ljubljani v svojih knjižnih zbirkah 1932–1934, obenem pa je izšla tudi v knjižnici Prospe maticе JSZ v Chicagu. To delo prikazuje pot našega majhnega človeka v Ameriko ter njegove življenjske boje v njej. Obsega že tudi dobo velike krize (1929–1932). V zbirki črtic slovenskih pisateljev v Ameriki »Ameriške povesti« (Chicago 1943) je Molkova črtica »Lumberjack«, ki je izšla tudi v AKD 1937. V knjigi je izšel tudi Molkov prevod romana Upton Sinclairja »Jimmie Higgins« (Chicago 1921). Nekatere med temi knjigami je izdala tudi Književna matica Slovenske narodne podporne jednote v Chicagu.

Molek je poleg tega marljivo sodeloval v ameriških delavskih in socialističnih publikacijah. V Ameriškem družinskem koledarju ni bilo letnika tja do 1945, v katerem ne bi objavil kako pesem, črtico, igro ali razpravo, zlasti iz zgodovine naših naseljencev. Navadno pa je bilo njegovih prispevkov več. Leta 1928 je objavil v njem dramo »Poročna noč«, ki so jo igrali mnogi odri po Ameriki in tudi pri nas. Poleg tega še igrokaze Neutralni Amor (1917), Na drugi fronti

(1923), *Nova igra* (1934), *Metla*, iz jekla in spince pometaj (1938), *Ženitovanjski mešetarji* (1944) itd.

Tudi v domovini je Molek objavil marsikaj. Že v Družinskem koledarju 1915, ki ga je izdala Splošna delavska zveza »Vzajemnost« za Kranjsko v Ljubljani, je objavil nekaj prevodov; v Svobodi 1919 je objavljen njegov prizor »Čez reko«; več pesmi, črtic in prevodov je objavila revija Pod lipo (1928), zatem so bili njegovi prispevki v Zadružnem koledarju, v Svobodi od 1929 dalje, v Koledarju Cankarjeve družbe itd. Nekaj njegovih spisov so prevedli tudi v srbohrvaščino.

Ivan Molek je bil 40 let delaven, dosleden in napreden slovenski kulturni delavec med našimi rojaki v Združenih državah. Vseskozi je našega tamošnjega človeka učil, vzgajal, mu odpiral oči in mu kazal pot v delavsko in socialistično gibanje. Celo sam je nekoč dejal: Pisal sem ne zaradi literature, temveč za propagando. Dostavljam: za propagando napredne, svobodomiselnosti in socialistične miselnosti in svetovnega nazora. — Med slovenskimi proletarskimi pesniki in pisatelji zavzema pomembno mesto. Upoštevanja vredni so tudi njegovi prispevki iz zgodovine naših izseljencev v Ameriki. Prav škoda je, da Molek že več kakor deset let molči. Marsikaj smo še pričakovali od njega. Vendar je tudi to, kar je dal ameriški slovenski književnosti, kar je storil za ameriško slovensko delavsko in socialistično gibanje, tolikšne vrednosti in pomena, da moramo ob 75-letnici njegovega rojstva to delo priznati in želeli, da se spet oglasi in dela še naprej za napredek slovenskega živilja v ZDA.

Viri: Uvod Mileta Klopčiča v knjigi »Dva svetovaca« (Ljubljana 1932), Pirjevec: Ivan Molek (SBL, V. zvezek), Ameriški družinski koledarji 1915–1950, Molkovi spisi.

Cvetko A. Kristan

Branko Žužek:

Doma

Kamniti prag, težak leseni lok
in kljuka zglajena od mnogih rok,
ki v upanju, bojazni, sreči kdaj
odpirale so vrata na stežaj.

O, dobra stara vrata! Skozi vas
zamišljen stopam na večer in čas,
se zdi, obstane, kadar na srce
zadene zvoček tečajev, ki ječe.

»Doma,« mi pravijo, »doma, doma!«
In sklonim se k slovesu od sveta;
pod tem obokom je končana pot.
Prijazno sprejme me domači kot.

Luč zagori. — In ko tako odprta
stojijo vrata v nič, od njiv, od vrta
hitijo pesmi iz nevidnih ust
za konec dneva in za delopust.

Slovenski izseljenski matici so prinesli v dar

Rojaki iz Holandije po rojaku Kraševcu — krasen radijski aparat.

Rojaki iz Francije — člani društva »Sava« — »Express« aparat za kuhanje kave.

Nogometno moštvo naših rojakov iz Aumetza v Franciji — srebrn pokal.

Za tiskovni sklad publikacij Slovenske izseljenske matice so dali:

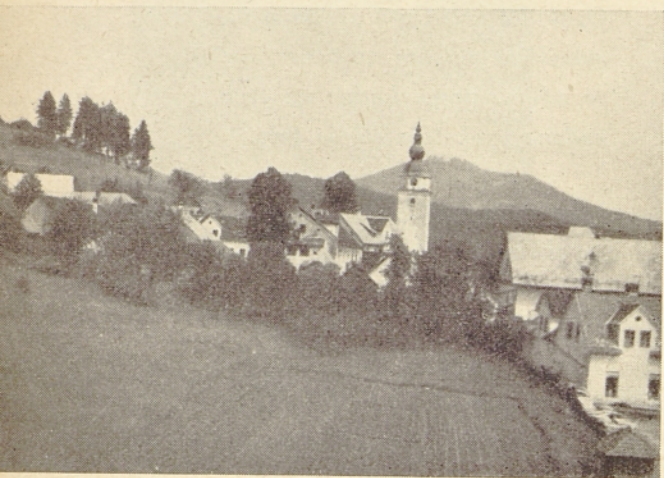
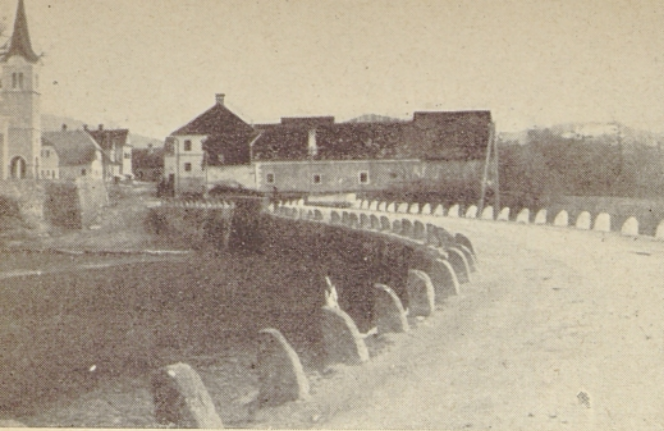
Rojakinje iz ZDA — Tončka Urbanz, Ivanka Shiffner in Lojzka Muha 15.000 din.

Rojaki iz Francije — Pas de Callais — po rojakinji E. Seničarjevi 884 frankov in 40 din.

Rojaki iz Francije — člani društva »Slavček« — po predsedniku J. Čadeju 10.000 frankov.

Rojaki iz Westfalije po rojaku Klemenčiču — 150 DM.

Slovenska izseljenska Matica se vsem rojakom in njihovim organizacijam, ki s svojimi darili vedno znova dokazujejo, da spoštujejo in cenijo njeno delo, najlepše zahvaljuje!

PO DOMAČI DEŽELI...

Ena se tebi je želja spolnila... 88-letna Jožefa Pahor, ki je skoraj vse življenje preživela v Egiptu, je umrla doma, v Renčah na Primorskem, kjer je preživela le nekaj dni. Na zadnji poti sta jo spremili poleg drugih sorodnikov tudi njena hčerka Marija, poročena De Fiacco s svojo osemletno hčerko, ki sta se nato takoj po materini smrti vrnili v Egipt.

Nov vodovod so pričeli graditi v gornji Vipavski dolini. V Orehovci in Podragi so si zgradili lani vaška vodovoda, ki bosta povezana z glavnim vodovodom, kateri bo imel zajetje v Šumljah, v Rebrnicah in na Močilah nad Žvanuti. Tako bodo oskrbljene z vodo vasi: Lozice, Podnanos, Manče, Lože, Slap ter tudi mlekarna v Podnanosu.

30 milijonov dinarjev za nagrade kmetom. Kmetje v Srbiji so pri tekmovanju za večje pridelke dosegli mnogo lepih in celo nepričakovanih uspehov. Pridelovalci pšenice bodo prejeli okrog 30 milijonov dinarjev nagrad.

Čvrsta dolenjska korenina je Marjetičeva Ana iz Orešja pri Smarjetu, ki je nedavno praznovala 97-letnico rojstva. Mamica je še prav krepka za svoja leta in vsi upajo in želijo, da bi dočakala stoletnico.

Svojevrstno zadrugo imajo v Vidovcu na Hrvaškem, kjer v nekaterih vaseh ob Dravi že desetletja izpirajo zlato iz dravskega proda. Zdaj so se ti svojevrstni iskaleci zlata združili v zadrugo. Vsak član te zadruge dobi za izpiranje kubičnega metra proda v strugi Drave gram zlata.

Izredno dobra letina gob je bila letos v Sloveniji in so nekateri nabiraleci z njimi zaslužili lepe desettisočake. Suhe gobe so zelo iskano blago na inozemskih tržiščih, zato ni nič čudnega, da so ponekod na kmetih cele družine pustile vse drugo delo in nabirale gobe, ki so jih odkupovale kmetijske zadruge. Čim več je bilo v družini nabiralcev — tem več so zaslužili. V Strugah in Zdenski vasi pri Ribnici so si nekateri domačini z izkupičkom za gobe napeljali elektriko v hiše.

Največji jugoslovanski rudnik železa je v Varešu v Srbiji, kjer so lani nakopali 1.025.700 ton rude. Največja železarna v Jugoslaviji pa je v Zenici, ki dela mnogo tudi za izvoz. Ta železarna je lani izvozila 63.863 ton svojih izdelkov v vrednosti 2 milijard 261 milijonov dinarjev. Največ izdelkov je izvozila v Italijo, Indijo in Sovjetsko zvezo.

Sto milijonov za idrijske čipke. Pred pol drugim letom so v Idriji ustanovili domače obrtno podjetje »Čipka« in od tedaj se ukvarja s čipkarstvom vedno več deklet in žena. Okrog 2000 starejših in mladih Idrijčank se preživlja izključno s čipkarstvom, medtem ko je v idrijsko čipkarsko zadrugo včlanjenih že nad 3500

Vas Pudob

Stari trg, zadaj Snežnik

Zužemberk

Motiv iz vasi Krka na Dolenjskem

članic. Letos bodo žene iz Idrije, Ajdovščine, Cerknega, Tolmina in Žirov naklekljale za okrog 100 milijonov dinarjev raznih čipk. Napredek idrijskega čipkarstva je tolikšen, da je po svojem gospodarskem pomenu v idrijski občini uvrščen takoj za rudnikom živega srebra.

Okrog trideset domačih izumiteljev je razstavilo svoje izdelke na beograjskem velesejumu, ki je bil odprt konec avgusta.

Prvi slovenski časopis je izšel pred 160 leti. To so bile »Ljubljanske novitce od vsih krajev celiga sveta«. Seveda je bil časopis po obsegu skromen, bil pa je velikega pomena za slovenski narod. Saj se je od tedaj slovensko časopisje vedno bolj izpopolnjevalo, večalo se je število dobrih časnikarjev, ki so z besedo in peresom pomagali slovenskemu ljudstvu iz zaostalosti in mu krepili narodno zavednost.

S Salkovim cepivom proti poliomyelitisu bodo v jeseni cepili otroke v Sloveniji, kjer se je lani pojavila ta bolezen v epidemični obliki. Sredstva za nakup tega dragega cepiva je delno prispevala država, delno so pa prispevala devize tudi razna podjetja. Cepljenje bo na prostovoljni bazi in bodo predvsem cepljeni otroci v starosti do 6 let proti malenkostni odškodnini. Cepljenje starejših otrok na željo staršev pa bo nekoliko dražje.

Del morja pri Kopru bodo osušili. Tam so že pred leti iztrgali morju kos zemlje, sedaj pa nameravajo izsušiti še Skocjanski zaliv. S tem bodo pridobili lep kos plodne zemlje, obenem pa bodo v Kopru začeli graditi pristanišče, ki bo sposobno za pristajanje velikih ladij.

Bosna in Hercegovina dajeta približno eno tretjino vsega premoga, kolikor ga nakopljemo v Jugoslaviji. Letos računajo, da ga bodo do konca leta nakopali okrog 700 milijonov ton.

Nasad orehov so uredili v bližini Knina v Dalmaciji. Na doslej neizkoriščenem zemljišču, velikem 350 ha, so posadili 35.000 orehovih dreves. Računajo, da bodo orehi obrodili že leta 1964. Že s prvim pridelkom računajo, da bodo krili vse izdatke, ki so jih imeli z ureditvijo te orehove plantaže.

Slovenski film »Vesna« je osvojil Moskvo. Predvajali so ga v 32 kinematografih. Film je zlasti navdušil mladino. Izdelan je bil tudi drugi del tega filma, ki je bil lepo sprejet na filmskem festivalu v Pulju.

Iz Beneške Slovenije. Nismo še pozabili Jožeta Matevčiča iz Gorenjskega Trbinja, ki je umrl v Belgiji, že se je v tujini odprl nov grob. Zdaj si je izbrala svojo žrtev reka Meuse pri Seraingu v Belgiji. V njenih valovih je našel smrt Angel Juš, doma iz Zavrta pri Stoblanu v občini Dreki v Beneški Sloveniji. Pokojni je bil star komaj 38 let in je delal kot rudar v Belgiji. — V Argentini pa se je smrtno ponesrečil drugi rojak iz Beneške Slovenije, 17-letni Gverino Domini iz Petjaha.

Iz domovine terana:
Brestovica in Kopriva na Krasu

Beričevo pri Ljubljani

Rojstna hiša roj. Mary Matjašičeve iz Los Angelesa
v Beričevem

Moj bratranec in dober prijatelj Charles Gaber (Gabrovšek) je dokončal svojo življenjsko pot 29. junija 1956 v Detroitu, Michigan. Blag mu spomin. Z njegovo užaloščeno soprogo Hanno roj. Žitko smo se pismeno dogovorili, da bo poklonila vse, kar so sorodniki in prijatelji darovali namesto cvetja na grob njenega soproga, Domu onemoglih na Vrhniki. V veselje mi je, da lahko danes poročam o zahvalnem pismu, ki smo ga prejeli od upravnice tega doma Mare Suša. V tem pismu nam sporoča, da so v redu prejeli oba pralna stroja, ki sta bila nabavljena iz zneska 458 dolarjev, kar smo jim nakazali. Takole nam piše ga. upravnica:

»Namesto cvetja na prerani grob pokojnemu Charlesu Gabru iz Detroita, Michigan, so njegovi rojaki, prijatelji zbrali večjo vsoto denarja, katero je mrs. Hanna Gaber, pokojnikova soproga, poklonila Domu onemoglih na Vrhniki

imeli tako urejeno, da so stari ljudje, ki niso imeli od česa živeti, smeli vsak petek prosjačiti. To pa samo tisti, ki so bili v tako imenovanem »špitalu«. Kateri od teh so bili malo bolj korajžni, so se sporekli z drugimi, pa se je zgodilo, da je to prišlo na uho občinskemu biriču, ki je imel takrat »vrhovno« oblast nad temi reveži. Ta surovi človek je nastopil kar s palico ter »krivce« prav po živinsko pretepal.

Takšne žalostne prizore sem večkrat videl v letu 1897, ko sem kot mlad pastirček v bližini koštrune pasel. Zato je pač razumljivo, kako veliko razliko sem našel zdaj v svoji rojstni domovini in kako sem te razlike tudi odkritosrčno vesel. V Domu onemoglih na Vrhniki živi tudi Marija Krašovec (Mesečeva), ki je stara 106 let. Mr. Jože Zelenc je pred časom podzel posebno zbirko med vrhniškimi rojaki za priboljšek oskrbovancem v Domu onemo-

Andrew Bartel, North Chicago, Illinois

Naša rojstna Vrhnika ni pozabljena

z namenom, da se za ta denar nabavita za dom dva pralna stroja. K zbranemu denarju je tudi sama dodala vsoto, da je tako v celoti krila vso kupnino za oba pralna stroja. Nabavo pralnih strojev so oskrbeli: mr. Jože Zelenc, mr. Matt Kirn in mr. Andrew Bartel, ki so preskrbeli prospekte ter nam pomagali pri odbiri in naročilu pralnih strojev. Nabavljena sta bila dva pralna stroja tipa Endora na električni pogon, vsak s kapaciteto za 5 kg suhega perila, z napravo za sušenje najboljše kvalitete.

V imenu kolektiva Doma onemoglih na Vrhniki se toplo zahvaljujemo mrs. Hanni Gaber za njeno plemenito skrb za stare rojake, ki preživljajo večer svojega življenja v našem Domu onemoglih. Z njenim darilom bo zelo olajšana nega bolnikov in drugih starčkov v našem domu. Z njim pa bo ostal za dolgo vrsto let lep spomin na njeno dobroto, kakor tudi na plemenitost naših rojakov v tujini. Obenem se zahvaljujem tudi mr. Zelencu, mr. Kirnu in mr. Bartlu za njihov trud, ki so ga imeli z nabavo teh strojev. Zahvaljujemo se tudi vsem drugim, ki so na kateri koli način pripomogli k uresničenju te lepe zamisli. Vsem in vsakemu posebej bodi izrečena naša topla zahvala.

Upravnica Doma onemoglih
na Vrhniki«

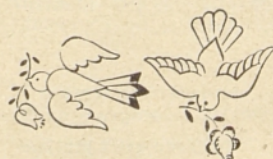
Upravnica nam je tudi sporočila, da so si sami nabavili za dom električni hladilnik in štedilnik, tako da se kar modernizirajo. Naj zapišem glede takšnega doma še tole: Ko sem bil leta 1955 na obisku v domovini, smo si ogledali tudi Dom za onemogle na Vrhniki in tedaj sem videl, da vlada v domu red in snažnost. Pogovorili smo se z uslužbenci in z oskrbovanci ter smo videli, da so lepo oskrbovani. Ob spominu, kako je bilo s starimi ljudmi pred šestdesetimi leti, sem videl res veliko razliko. Kako so takrat stari ljudje obeh spolov prosjačili od hiše do hiše, prenočevali po hlevih in tako dalje. Takrat so v moji rojstni Vrhniki

gilih. V ta namen je nabral 50 dolarjev, podpisani pa je prejel 29 dolarjev od prireditve, ko smo predvajali slike iz domovine, preostanek 40 dolarjev, stroškov pa je bilo 5 dolarjev. Torej bomo poslali 114 dolarjev za priboljšek našim starčkom v Domu onemoglih na Vrhniki. Ček bo nakazan na ime Franca Žitka na Vrhniko. Prepričani smo, da bodo sporazumno z gospo Ano Kunstelj in upravnico doma skupno pravilno poskrbeli, da se ta znesek koristno porabi za namen, za katerega je bil denar zbran. Lahko se tudi kateremu od starčkov kupi obutev ali kos oblačila, ki ga potrebuje.

Pa še nekaj novic iz naše naselbine: Smrt kar kosi med nami. 23. julija nas je zapustil za vedno rojak Avgust Kozina, star 66 let. Pokojnik je bil doma iz Podnarta na Gorenjskem. Zapušča soprogo Josephino, dva sinova, tri vnuke, v stari domovini pa dva brata in v Argentini sestro ter še mnogo sorodstva tukaj in v Sloveniji. Pokopali smo ga 25. julija ob veliki udeležbi članov društva Sloga št. 14 SNPJ ter sorodnikov in prijateljev.

Prijatelj Kozina je bil dobro znan, ker je pridno deloval v našem gospodarskem odboru ter je bil dolgo zaposlen kot natak in v Slovenskem narodnem domu. Bil je vseskozi zaveden, podpiral je napreden tisk ter je bil naročen tudi na Rodno grudo. Leta 1954 je obiskal staro domovino in se ga prav gotovo še dobro spominjate. Naj bo pokojniku ohranjen blag spomin, preostalim pa moje sožalje. (Tudi Slovenska izseljenska matica izreka družini pok. rojaka Kozine toplo sožalje!)

Pozdrav vsem prijateljem in znancem v rojstni domovini.

7000 domačih in inozemskih telovadcev na gymnaestradi v Zagrebu

Od 10. do 14. julija se je v glavnem mestu Hrvatske zbralo okoli 7000 domačih in inozemskih telovadcev, ki so nastopili na II. gymnaestradi. Z vlaki, letali in avtobusi so se v Zagreb pripeljali telovadci iz Avstrije, Belgije, ČSR, Finske, Italije, Madžarske, Poljske, Sovjetske zveze, Švedske, Velike Britanije, Vzhodne in Zahodne Nemčije — in celo iz daljne Brazilije je prispelo nekaj brhkkih telovadk —, da pokažejo na tej veličastni telesnovzgojni manifestaciji, ki jih vsako četrto leto prireja Mednarodna telovadna federacija (FIG), stopnjo telesne kulture v svoji zemlji.

Prva gymnaestrada je bila l. 1955 v Rotterdamu. Letos je prevzela Jugoslavija častno nalogo, da organizira to pomembno mednarodno prireditev. Že v ponedeljek, 8. julija, so v Zagreb prispale prve skupine telovadcev, ki so v mesto zanesle veliko živahnosti. V torek si lahko v Zagrebu na vsakem koraku srečal večje ali manjše skupine telovadcev, oblečene v živopisane treninke. Rusi in Čehi so bili že od daleč vidni, saj so imeli zelo lepe, temnomodre drese, pa tudi drugi narodi niso mnogo zaostajali. Marsikatero moško oko se je ozrlo za vitkimi, svetlolasimi Švedinjami, pa tudi tem-

peramentne Braziljanke in črnolase Italijanke so povsod zbujale pozornost. Skratka, Zagreb je v teh dneh postal »mali Babilon« ...

Od 11. do 14. julija se je na treh stadionih in v dveh zaprtih dvoranah razvil ves program II. gymnaestrade. Vsaka država je prikazala svoje točke in značilnosti svoje telesne kulture. Rusi so pokazali svojo vrhunsko, naravnost virtuozno mojstrstvo v vajah na orodju, Čehi so nastopili z množično in dovršeno prosto vajo. Švedi in Švedinje so pokazali, da jim je glavna skrb lepa drža telesa. In res, težko bi v Zagrebu našli dekleta, ki bi imela lepša telesa kot stasite in brhke Švedinje. Tudi Braziljanke so navdušile več tisoč Zagrebčanov s svojo točko, ki se je v glasbi oslanjala na temperamentne južnjaške folklorne plesse. Seveda, težko pa je reči, kaj je bilo lepše. Najbolje je o tem povedal predsednik Mednarodne telovadne federacije, Švicar g. Charles Thoeni, ki je dejal takole: »Težko je reči, kaj je bilo lepše. Vse je bilo krasno in veličastno, vsaka točka je bila doživetje zase.« Zares, tem besedam ni kaj dodati, za vseh 7000 udeležencev in za deset tisoče gledalcev, ki so prisostvovali II. gymnaestradi, bo ta prireditev ostala nepozabno doživetje.

P. J.

Iz poslovanja naših pododborov

IZSELJENSKI DAN V MURSKI SOBOTI

V soboto, 10. avgusta t.l. so imeli tudi v Murski Soboti izseljenski dan, ki ga je priredila tamošnja podružnica Slovenske izseljenske matice. Dan je presegel pričakovanje domačinov in izseljencev. Slednjih je prišlo več kakor 100, ki so v domovini na obisku. Dopoldne je bil v grajski dvorani kulturni spored, na katerem je bilo poleg izseljencev tudi precej povabljenih gostov, med njimi tudi zvezni poslanec Vanek Šiftar. Navzoče je pozdravil najprej tajnik podružnice SIM Vilko Bežan, zatem pa predsednik bellinske občine Ivan Horvat, ki je sam živel nekaj let v Franciji. Sodelovali so »Bogojinski fantje« s prekmurskimi in slovenskimi narodnimi pesmimi, pihalni sekstet iz Murske Sobotice in folklorna skupina iz Beltincev v domačih narodnih nošah. Popoldne pa je bila družabna prireditev v hotelu »Zvezda«. Zavrteli so se tudi starejši. Ugodno pa je vse presenetil urednik Radia Ljubljane Stefan Kuhar, ki jim je pokazal ozkotračni baroni film o Borovem gostovanju v Kušanovcih. Letošnji izseljenski dan je bil med najbolj uspešimi, kar so jih doslej imeli v Soboti.

IZSELJENCI NA OBISKU NA GORIŠKEM

Letos je prišlo na svoje domove na Goriškem, Vipavskem, v Brdih in na Tolminskem do konca julija t.l. na obisk iz ZDA 51 izseljenec, iz Avstralije 6, iz obeh Nemčij 9, Avstrije 30, Egipta 21, Belgije 20, Francije 18, Argentine 12, Češkoslovaške 7, Kanade 6, Luksemburga 3, Švice 4, Danske 3, Holandije 3, Anglije 3, Romunije dva itd. Po teh ne povsem popolnih podatkih goriške podružnice Slovenske

izseljenske matice je prišlo letos do konca julija iz raznih držav na obisk v domovino 174 rojakov.

IZSELJENSKA PROSLAVA V KOČEVJU

V proslavo letošnjega izseljenskega dne je priredila podružnica Slovenske izseljenske matice v Kočevju v nedeljo, 18. avgusta t.l. popoldne za svoje članstvo piknik v gaju ob Rinži. Zbrali so se člani podružnice, večinoma rudarji-povratniki iz tujih dežel s svojimi družinami, z njimi pa tudi nekaj izseljencev, ki so na obisku v domovini. Ob okusni kapljici in sočnem prigrizku so se udeleženci piknika pogovarjali o svojih doživetjih. Zvoki harmonike in rudniške godbe so jih pa zvabili tudi k plesu.

Zadružni leksikon FLRJ. V Zagrebu je izšel v dveh knjigah na 800 straneh oz. na 1592 stolpcih Zadružni leksikon FLRJ, delo kakršnega v Jugoslaviji še nismo imeli. Gradivo so zbrala posebna uredništva po vseh republikah in ga je prispevalo tudi 90 avtorjev. O slovenskem zadružništvu je v leksikonu več kakor 80 prispevkov in 32 življenjepisov zadružnih delavcev. Glavni prispevek o slovenskem zadružništvu ima 30 strani (60 stolpcev). Priključen mu je tudi daljši prikaz o zadružništvu slovenskih izseljencev v Ameriki (stolpca 1205/1206). Leksikon je bogato ilustriran in ima tudi 32 strani prilog v bakrotisku. Pisan je v hrvaščini.

Domovina

Ker je bila zadnja številka »Rodne grude« dvojna — za julij in avgust, šele danes objavljamo čestitko, ki smo jo prejeli iz Holandije za naš državni praznik in za katero se toplo zahvaljujemo:

Heerlen — Holandija, 17. julija 1957.

Dragi tovariš predsednik!

Vam in kolektivu Slovenske izseljenske matice pristrčno čestitamo k prazniku 22. julija — Dnevu vstaje!

Jugoslovansko društvo »Edinost«
Herlerheide — Holandija

SPOMINSKA SVEČANOST
NA POKOPALIŠČU WOODLAWN
V CHICAGU

Na tako imenovani spominski dan, ki ga kot dan spomina na mrtve praznujejo v ZD kot državni praznik vsakega 30. maja, je bila tudi letos na oddelku chikaške Federacije društev SNPJ na pokopališču Woodlawn prav lepa svečanost v spomin pokojnim rojakom, ki so tam pokopani. Prišel jo je Anton Trojar, predsednik chikaške Federacije društev SNPJ, govorila pa sta Milan Medvedšek v slovenščini, Donald J. Lotrich pa angleško. Pevski zbor Prešeren je zapel pod vodstvom Franka Gradiška eno slovensko in eno angleško žalno pesem. Prebrana so bila tudi imena vseh pokojnikov, ki leže na tem oddelku. Udeležba je bila največja med vsemi dose-danjimi takimi prireditvami.

ZBIRKA ZA GASILSKI DOM
V IVANJEM SELU

Za gasilski dom v Ivanjem selu so zbrali ameriški rojaki doslej 617.22 dolarja ter so poslali v domovino že 370.332 dinarjev. Gasilski dom bo stal seveda precej več. Denar iz Amerike so porabili za nakup opeke. Denar za druge stroške še zbirajo tako v domovini, kakor tudi v ZD.

MLADINSKI PEVSKI ZBOR
BO GOSTOVAL V PENNSYLVANiji

Mladinski pevski zbor krožka št. 2 SNPJ v Clevelandu je bil povabljen na gostovanje

ob proslavi Ameriško-sloven-skega dne v Pennsylvaniji. Ta proslava je bila 4. avgusta. Mladi pevci so nastopili med koncertnim sporedom.

PROSLAVA DNEVA SNPJ
V ZAHODNI PENNSYLVANiji

23. junija je članstvo SNPJ v zahodni Pennsylvaniji proslavljalo dan SNPJ. Prireditelj je bila v South Parku v bližini Libraryja. Sodelovala sta pevski zbor Prešeren iz Pitts-burgha in moški pevski zbor iz Claridgea, ki sta zapela več lepih slovenskih pesmi. Tudi mladinski krožki so pokazali svoje talente. Ta dan so letos proslavljali že dvaindvajsetič.

ZASLUŽNA AMERIŠKA SLOVENKA
UMRLA

12. junija je umrla v Cleve-landu slovenska kulturna in društvena delavka Frances Gorše v starosti 57 let. Pokojnica je bila vdova po znanim slovenskem kulturnem delavcu Erazmu Goršetu, ki je umrl pred 4 leti. Bila je ustanovna članica Progresivnih Slovenk Amerike, članica krožka št. 2 in dolgoletna članica glavnega prosvetnega odbora. Doma je bila iz Kočevije pri Kočevju, rojena Zagorc. V Ameriko je prišla še mlada. Z možem je mnogo delala pri naprednih slovenskih ustanovah in društvih, tako tudi pri Slovenskem narodnem muzeju, ki je bil delo njenega moža. Kot spretna šivilja je napravila marsikatero narodno nošo in mnogo kostumov za proslave,

igre in opere. Imela je zelo lep pogreb na pokopališče Lakeview, a v slovo ji je govorila glavna predsednica PS Anna Grill. — Družini pokojnice iz-reka Slovenska izseljenska ma-tica toplo sožalje!

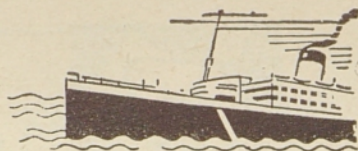
OBISK
ARGENTINSKIH ROJAKOV V ZDA

Rojaka Angel Hrovatin — znani slovenski baritonist — in Rudolf Klarič iz Buenos Aire-sa sta bila v poslovnih zadevah v Združenih državah in sta tu obiskala tudi naše rojake v Chicagu, Clevelandu in drugod. Hrovatin je v Clevelandu nastopil na slavnostnem ban-ketu v počastitev Johna Tavčarja. Bil je tudi na pevski vaji slovenskega zbora Preše-ren v Chicagu in je zapel več slovenskih narodnih in eno špansko pesem. V Prosveti pi-sejo, da tako dobrega sloven-skega pevcu v Chicagu še niso slisali.

POČASTITEV JOHNA TAVČARJA
V CLEVELANDU

26. maja so priredili v Slo-venskem narodnem domu na St. Clair Ave v Clevelandu slav-nostni večer v počastitev 25-let-nice tajnikovanja Johna Tavčarja pri tem domu in pa v slovo, ker je stopil v pokoj. Navzočih je bilo kakih 450 oseb, med njimi mnogi častni gostje. Poleg številnih govorni-kov so jubilarnta počastili tudi pevci Glasbene matice, slučajno prisotni slovenski baritonist Angel Hrovatin iz Buenos Ai-resa, pevci Zarje, člani mladinskega krožka SNPJ št. 2, tako tudi mala Jennifer Dragar in člani društev SNPJ v Cleve-landu. Rojak Tavčar je obenem proslavil tudi 35-letnico svoje-ga javnega udejstvovanja. Ker si je jubilarnt večkrat želel na Florido, pa zaradi dela ni imel nikdar časa za to, mu je zdaj vodstvo SND izročilo vozni li-stek do Jacksonsvilla na Flo-ridi, češ naj potuje vsaj zdaj, ko je stopil v zasluženi pokoj. Rojaku Tavčarju tudi naše čes-titke!

na tujih tleh

V SPOMIN IVANU BUKOVINSKEMU!

V Pittsburghu, Pa. je umrl v začetku julija Ivan Bukovinski, član društva št. 118 SNPJ. Doma je bil iz Spodnje Ribnice pri Jesenicah na Dolenjskem. Bil je stalni dopisnik slovenskih listov, zlasti Glasa naroda, v katerem je objavil mnogo pesmi. Bil je mirnega značaja, toda velik ljubitelj knjig. Zelo se je zanimal tudi za slovensko književnost, čeprav je bil samouk. Poleg tega je imel veselje za zvezdoznanstvo in je mnogo prostih ur prebil v zvezdarni »Buhl« v Pittsburghu. Tudi umetnost in ročna dela mu niso bila tuja. Izdelal je zbirko gobelinskih slik, ki so bile razstavljene v Pittsburghu in objavljene v tamošnjih listih. Sicer pa je bil skromen. Sorodnikov ni zapustil, pač pa mnogo prijateljev in znancev.

BALINCARSKO TEKMOVANJE

V juniju so imeli v West Allisu, Wis. veliko slovensko balincarsko tekmovanje. Igrali so v petih skupinah 9., 16. in 23. junija.

VSESLOVANSKI DAN V MINNESOTI

11. avgusta je proslavljala ameriško-jugoslovanska zveza v Minnesoti na velikem pikniku vseslovanski dan. Imeli so poleg zabavnega tudi kulturni spored.

DARILO ZA SLEPO MLADINO

Relifni (pomožni) odbor Progresivnih Slovenk v Clevelandu je dobil prošnjo ravnateljice Zavoda za slepo mladino v Ljubljani za nabavo Salkovega cepiva za cepljenje slepe mladine proti poliomyelitisu. Cepivo bi dvignil zavodov zdravnik dr. Boris Jagodic v Pasterjevem zavodu v Parizu. Odbor je upošteval veliko nevarnost, ki preti slepi mladini, če bi morda zaradi paralize postala še hroma in je zaradi tega takoj odobril predloženi znesek, čeprav ga v skladu za pomoč slepi mladini ni bilo. Nakazali so celotno vsoto 456,30 dolarja. Denar so si izposodili iz drugega

sklada in ga bo sklad za slepo mladino povrnil, ko se bo znesek v njem nabral.

CLEVELANDSKI DAN SNPJ

7. julija je bil na zadružni farmi SNPJ v Clevelandu proslavljen clevelandski dan SNPJ. Na pikniku so poleg drugih sodelovali tudi harmonikarji mladinskega krožka SNPJ št. 2.

ZLATE POROKE

John in Frances Garbor iz Barbertona, O. sta praznovala 4. maja v dvorani »Domovine« 50-letnico skupnega življenja. Imata tri hčerke. Slavlencema so priredili lep banket. V Clintonu, Ind. sta praznovala 50-letnico poroke Anton in Mary Jarc, člana društva SNPJ. Na proslavo so prišli njuni otroci ter mnogo prijateljev in znancev, tako da so bili slavljenca in gosti prav zadovoljni. — V La Sallu, Ill. pa sta imela zakonca Frank in Frances Kuko- vič 15. junija v Slovenskem narodnem domu proslavo zlate poroke. Oba sta člana društva »Sokol« SNPJ št. 98 že 43 let.

19. maja sta v Chicagu slavila zlato poroko John in Anna Tome. John je bil rojen v Tlakah p. Šmarje-Sap. Ana pa je rojena Gorenčičeva iz Stavče vasi pri Žužemberku. Imata 3 sinove in 8 vnukov in vnukinj. Vsi so člani društva Traibla- zers št. 100 SNPJ v Chicagu in sin Victor je že dolga leta tajnik tega društva.

Vsem slavlencem tudi naše čestitke!

PRIREDITEV MLADINSKEGA KROŽKA V TRANSFERU, PA.

Na materinski praznik 12. maja je imel mladinski krožek št. 21 v Transferu, Pa. lepo prireditve s petjem. Po sporedu je krožek vse navzoče obdaroval s sladkarijami. Vsi so se zadovoljni razšli.

NOVI SLOVENSKI ZDRAVNIKI

13. junija sta promovirala na medicinski fakulteti univerze Wayne slovenska rojaka Willi-

am R. Urbančič iz Detroita in John Chesnick iz Inksterja. Urbančič govori dobro sloven- sko in je prvi slovenski zdrav- nik v Detroitu. Obadva sta čla- na društva SNPJ št. 518. — V Chicagu pa je promoviral na univerzi Loyola za zobozdrav- nika dr. Viktor Črček. Bil je zobozdravnik že v Sloveniji ter ga dobro poznajo Novomeščani, kjer je bil zdravnik v ženski bolnišnici. Zdaj je moral študi- rati znova, da lahko prične z ordinacijo v Ameriki. — Vsem naše čestitke!

SLOVENSKI DIPLOMIRANCI

Na kolegiju Mount Wilson je dobil diplomu iz fizike »Ba- chelor of Science« rojak John Križaj ml. iz Salema, O., član društva SNPJ št. 476. Tudi v prvih letih študija je dobil Kri- žaj nagrado Freshmann Che- mistry. — Na kolegiju Nor- thern Illinois State je gradu- iral (diplomiral) sin slovenskih staršev Frank R. Skoff, rojen v Clintonu, Ind. Dobil je diplomu »Bachelor degree of Science and Education«. Naše čestitke!

DRAMSKO DRUŠTVO

»NASA ZVEZDA« SPET AKTIVNO

Na seji dramskega društva »Naša zvezda« v Clevelandu, ki je bila 12. maja, so sklenili obnoviti delo društva. Izvolili so tudi nov odbor, in sicer za predsednika Johna Korošca, za podpredsednika Andrewa Ogri- na, za tajnico Mary Medvešek in še deset odbornikov. Prvo igro bodo imeli 3. novembra v Društvenem domu v Euclidu pri Clevelandu.

NOV ODBOR

CHICASKE FEDERACIJE SNPJ

26. januarja je bil občni zbor chिकासke federacije SNPJ. Za predsednika je bil izvoljen An- ton Trojar, za tajnika in bla- gajnika pa Michael Chandek. Federacija praznuje vsako leto 30. maja spominski dan na svo- jem delu pokopališča Wood- lawn.

Pero IZSELJENCEV

CARCASSONE, AUDE, FRANCIJA

Ko Vam pišem teh nekaj vrstic, Vas najprej lepo pozdravljam ter se Vam zahvaljujem za »Rodno grudo«, katero v redu prejemam. Velikokrat sem ganjena do solz, ko v njej vidim slike iz naše prelepe domovine. Naznanjam Vam, da sem sprejela mesto. Ne stanujem več v Salsinjah, ampak v Carcassoneh, zato Vam danes pošiljam svoj novi naslov. Še enkrat najlepša hvala za »Rodno grudo« in koledarje!

Margarite Magajna

KANE, PA.

Lepa hvala za list, katerega ste mi poslali. Je zelo zanimiv. Rad bi še več novic iz moje domovine, zato se na list naročam ter Vam pošiljam naročnino. Do sedaj sem prejel tri številke. Moje misli poletno vedno tja v moj rojstni kraj, katerega sem zapustil pred 44 leti, moja soproga pa pred 34 leti. To je dolga doba in od takrat se je marsikaj spremenilo. Če bi prišel tja, vem, da me ne bi nihče poznal, kot tudi jaz ne bi mogel nikogar poznati. Tam imam

še brata in sestro, pa vem, da ne bi poznali drug drugega. Moja želja je, ako bog poživi še nekaj časa nas vse, da se enkrat vidimo.

Andrej Valencic

ANOKA, MINN.

Naročam se na »Rodno grudo«, samo ne vem, kako naj pošljem naročnino. List se mi zelo dopade. Iz Jugoslavije prejemam zelo veliko pošte, toda to, kar berem v »Rodni grudi«, ne piše nihče. Posebno slike se mi zelo dopadejo. Verjemite mi, da slike največ povedo o lepoti Jugoslavije, posebno pa Slovenije. Poznam posebno dobro Gorenjsko in s ponosom pokažem slike znancem. Vsem so zelo všeč. Upam, da bom lahko čez nekaj let šla v Jugoslavijo. Rojena sem v Trbovljah in sem bila mnogo let tudi v Ljubljani.

Izidora Aurzada

JUNEE, AUSTRALIJA

Zelo sem vesela, da je našel časopis »Rodna gruda« tudi moj naslov. Do sedaj sem prejela tri številke. List se mi zelo dopade

ter Vam zato pošiljam naročnino za eno leto. Posebno se mi dopadejo lepe pokrajinske slike v »Rodni grudi«. Ko sem v zadnji številki gledala lepi Tivolski park v Ljubljani, sem se v mislih spet sprehajala po stezicah med gredicami, na katerih cveto rožice. Kadar Vam bo priložnost, bi rada videla v listu posnetek Trške gore. Gotovo bi še kdo drug rad videl Dolenjsko. Se vnaprej priporočam za Slovenski izseljenski koledar za leto 1958.

M. Ferfolja

CLEVELAND, OHIO

Priloženo Vam pošiljam dva dolarja v podporo »Rodni grudi«. Eden je od mene, drugi pa je od rojaka Janeza Mevlje. Prilagam Vam njegov naslov. Letos imate precej rojakov na obisku rojstne domovine. Ker vem, da se večkrat oglasijo v Vašem uradu, pozdravljam dobričino Janeza Lokarja, Ivanko Sifrer, Marijanco Bashel in njene sopotnice. Z možem od Ivankine in Marijance se večkrat vidimo. Recite jima, da sta oba izorstna kuharja. Hranita se samo z doma pripravljenimi hrano. Lepe pozdrave vsemu osebju Slovenske izseljenske matice in vsem dobrim Slovencem in Slovenkam širom lepe Slovenije.

Matija Klemen

CHICAGO, ILLINOIS

Pošiljam Vam dve naročnini za »Rodno grudo«. To je za mene in mojo prijateljico Anno Kosich iz S. Chicaga. »Rodna gruda« mi prinaša spomin iz starega kraja posebno iz lepe Dolenjske in vem, da bo moja prijateljica uživala nekaj veselih ur lepega berila.

Anna Buck

CLE ELUM, WASH.

Prilagam Vam poštno nakaznico za 4 dolarje kot naročnino za »Rodno grudo«. Kar je več, pa naj bo v podporo listu. Rada berem »Rodno grudo«. Pišete

Iz zgodovine slovenskega izseljenstva v Westfaliji — Nekdanja slovenska šola v Gladbecku

mного zanimivega, posebno kadar pišete novice iz Velenja na Štajerskem. Velenje je moj rojstni kraj, katerega sem zapustila pred 47 leti, pa mi je še vendar dobro v spominu. Želim Vam mnogo napredka in Vas pozdravljam.

Mary Zepart

ALVESTA, SVEDSKA

Oglašam se z željo, da se naročim na »Rodno grudo«. Naročila bi se že prej, pa nisem vedela, koliko znaša naročnina. Prilagam Vam naročnino ter Vas pozdravljam.

Julija Sarajlich

ROCK SPRINGS, WYO.

Sporočam Vam, da pošiljam denar za prihodnji letnik Slovenskega izseljenskega koledarja in »Rodno grudo« za lansko leto, kar sem poslala premalo, in letošnjo naročnino. S tem, upam, je moj dolg poravnán. Zelo sem bila vesela, ko sem videla v tretji številki mojo rojstno vas Poljane. Prav lepa hvala za to sliko.

Amalia Chelik

CLARKSVILLE, PA.

Mislim, da že nekaj časa dolgujem za naročnino meni priljubljenega lista »Rodna gruda«, zato Vam priloženo pošiljam 5 dolarjev. Poslal bi sicer že prej, pa sem še pred kratkim bil prepričan, da Vam bom lahko osebno izročil naročnino. Vendar to leto ne morem priti na obisk v domovino, odločil pa sem se, da pridem zopet prihodnje leto. Sedaj imamo v naši okolici veliko zabave. Imeli smo sicer prireditve že v maju in juniju, glavno pa bomo imeli septembra meseca. To bo praznovanje narodnega dne SNPJ.

Anton Sadar

CADILLAC, MICH.

Želim, da mi pošljete Slovenski izseljenski koledar za leto 1958. Ko ga bom prejela, bom poslala naročnino po MO tudi za »Rodno grudo«. Prav lepo se Vam zahvaljujem za lepo natisnjeno sliko Žiri in Poljane na Gorenjskem. Imam sosede, ki so tam doma in so bili zelo veseli, ko so videli svoj rojstni kraj v listu. So že 50 let v novi domovini, pa še niso nikdar bili na obisku. Tudi jaz še nisem bila. Prej ni bilo časa, sedaj na starost pa noge ne zmorejo več.

Frances Hafner

Jutro na Robanovi planini

EUCLID, OHIO

Včeraj sem prejela šesto številko »Rodne grude«, čeravno nisem poravnala naročnine. Vzrok je v tem, ker sem bila od lanske jeseni v Floridi. Danes Vam pošiljam naročnino za eno leto. Upam, da bodo dolarji prišli v prave roke. V peti številki sem našla natisnjeno mojo rojstno vas Škocjan na Dolenjskem. Zelo sem bila vesela. Kip Svobode sem zagledala pred 50 leti. Stara sem 75 let, zato rada slišim kaj od moje rojstne domovine.

Rose Krnc

CLEVELAND 11, OHIO

Oprostite, ker sva z možem zakasnila s poravnabo naročnine. Pošiljam Vam naročnino za naju in za mojega brata na Vrhniki. Meni se »Rodna gruda«

zelo dopade ter sem prepričana, da bo všeč tudi mojemu bratu Jožetu Lazniku. Pozdravljam vse čitatelje »Rodne grude«.

Frances Razinger

DETROIT, MICH.

Prejela sem Vaše pismo z veseljem ter se potrudila zbrati naročnike za prihodnji letnik Slovenskega izseljenskega koledarja. Vsi ga radi čitamo, zato prosimo, da nam jih pošljete takoj ko bodo izšli. Naročnino Vam bom poslala skupno z naročnino za »Rodno grudo«, takoj ko jih bom prejela. Slovenski izseljenski koledar pošljite kar na priložene naslove, in sicer: mr. Filip Starnard, Mary Jurca, mrs. Rozi Vihtelič, Josip Košir, Josef Zrimc, Joseph Grum in mrs. Agnes Sonc.

Mary Jurca

Pravljica o ustanovitvi Ljubljane

Nekoč davno je po reki, ki se danes imenuje Ljubljanica, priplavala velika ladja »Argo«. Ob straneh je sedela vrsta veslačev, ki so se krepko upirali v vesla, zakaj treba je bilo voziti proti toku. Na kljunu ladje je stal krepak visokorasel mož v zlatem oklepu, ogrnjen v dolg plašč.

Tedaj je iz spodnjega konca zaklical tovariš: »Jazon, pristati bo treba! Že se bliža Helij!« (Helij — bog zahajajočega sonca.)

»Prav praviš,« mu je pri-trdil Jazon. »Danes ne krenemo več na jezero, ki se razprostira pred nami. Ob iztoku reke pristanemo.«

Res so pristali. Privezali so ladjo k drevesu ob obali in postavili šotore. Zakurili so ogenj ter si spekli divjačino, ki so jo med potjo ulovili. Ob ognju so se razgovorili. Predvsem so se pomenkovali o tem, kako se bodo srečno vrnili domov.

To so bili Argonavti, imenovani tako po svoji ladji »Argo«. Že precej časa je minilo, odkar so zapustili pod vodstvom svojega kraljeviča Jazona domovino — grško deželico Tesalijo ob Egejskem morju in so hrepeneč po izrednih doživljajih odpluli na svoji ladji »Argo« na vzhodno obalo Črnega morja. Namenjeni so bili v deželo Kolhido po zlato runo — to je kožo zlatega ovna. To zlato runo je

hranil kolhidski kralj dobro zastraženo v svetem gaju. Toda kraljevič Jazon je bil zelo pogumen, na vsak način je hotel to zlato runo dobiti.

Kolhidski kralj pa mu ga ni hotel izročiti, zakaj bilo mu je prerokovano, da je od tega zlatega runa odvisna sreča njegovega rodu. Vendar, ker se je krepkega Jazona bal, mu ni naravnost povedal, da zlatega runa ne bo dobil, temveč mu ga je obljubil pod pogojem, če izvrši nekatera junaška dejanja. Jazon je vse, kar je kolhidski kralj zahteval, izvršil. Ker pa kljub temu ni dobil zlatega runa, ga je enostavno ukradel ter se nato s svojimi junaki odpeljal.

Ko so na povratku dospeli po Črnem morju do izliva Dunava, so zavozili vanj. Nato so po Dunavu prišli v Savo in po njej na sedanjo Ljubljano. Po tej reki pa so priveslali do kraja, kjer leži sedaj Ljubljana, glavno mesto lepe Slovenije. Prelep je tod svet in vseč je bil Jazonovim junakom. Ravnina, na vzhodu zelen grič, sedanji Grad, na zahodu zopet nizek hrib, sedanji Rožnik. Tam pa, kjer je sedaj Barje, lepo široko jezero...

Še lepše pa se jim je zde-lo zjutraj ob sončnem vzhodu, ko so prvi sončni žarki rahlo pozlatili griče in se je sinje lesketala gladina jezera... Toplo je bilo grškim

junakom pri srečanju in sklenili so, da tukaj ustanove naselbino, kamor bi prihajali Tesalčani, če bi bilo zanje doma premalo kruha in prostora. Sklenili so, da ostane nekaj junakov kar tu, ostali pa se bodo vrnili proti domovini. Tako se je zgodilo... Čez nekaj dni je odplula ladja »Argo« proti daljni Tesaliji na jug. Toda to je bila težka, naporna pot. Pot do morja jim je zaprl kamniti Kras. Tako junakom ni preostalo drugega, kakor da so iz dreves naredili valje ter na njih svojo ladjo kotalili do morja, po katerem so končno prispeli v domovino.

Junaki, ki so ostali, pa so ob sinjem jezeru pod zelenimi griči ustanovili novo naselbino — današnjo Ljubljano.

(Po F. Korbašu — IS.)

Uganki - zapleteni zanki

Čisto majhna je živalca,
komaj za stotinko palca,
vidiš jo samò poleti;
v tihi noči z lučko sveti,
se po tratah spreletava
in otroke s tem zabava.

Kresnica

Takšen je kot kos mesa
in v duplini je doma;
nima glave niti hlač,
je pa velik gobezdač;
vedno moker, vedno nag.
Kdo bi vendar bil ta vrag?

Jezik

FRANCE MAGAJNA:

Kako sta Pepi in Janez točo preganjala

Druga največja vas v Vremski dolini so Škoflje. Prebivalci te vasi govorijo jezik, ki je zelo podoben slovenskemu. Kadar rečejo: »Pesti kotu, pače roč!« pomeni to v našem jeziku: »Pusti kotel, ker peče ročaj!« Kdo ve, morda smo si res jezikovno sorodni. Njihov državni grb je rak, a o tem bom pozneje kaj povedal.

Škofeljci so se proslavili že v davnih dneh. Odhajali so namreč v velikih trumah v pivške gozdove in tam nabirali mravljinčja jajca. V pletenih oprtnjakih so jih odnašali v Trst in jih tam prodajali tistim, ki so imeli kanarčke, papige in podobne pevce. Drobne ptičke imajo mravljinčja jajca zelo rade, pa naj bodo ocvrta na volovsko oko ali pa naj bo iz njih napravljen »šmorn«.

Ta nekdanja znamenita škofeljska industrija je, žal, v poslednjih desetletjih povsem propadla. Le v spominu se nam je še ohranila. Na vsak način pa, če boste srečali na cesti človeka iz Vremške doline in bo dišal po mravljinčih, lahko stavite svete Neže doto, da je to Škofljec.

Škofeljci so znani kot hudi oholači, vedno pripravljeni, da potegnejo nekoga za nos in pri tem nimajo usmiljenja niti do svoje lastne matere. Pokojni Pepe Gašperinov, ki je imel na Škofljah oštarijo, je nekega dne spoznal, da imajo njegovi sodi v kleti žalostno votle glasove in da bolehalo za sušico. Potrebna je bila hitra pomoč. S pnevmatoraksom ali kakšnim drugačnim pihanjem zraka v sode bi se bolezensko stanje še poslabšalo. Samo ena pomoč se je nudila: najeti brž voznika in odriniti v Istro po vino. Kot pameten in razsoden možak je tudi tako napravil.

Nalival je nekje na Koprskem. Dobro črno vino, skoraj sam refoško. Kmet, od katerega je kupil, je točil v visoko, od oblasti »cementirano« mero. Pepi ni delal drugega, kot da je štel mero za mero in pihal na vso moč v rdeče pene, da bi noben odmerek ne mogel biti prepičel. Površina vina je morala pri vsakem odmerku doseči »zacahnano« črtico in jo malce prekoračiti.

»Dobra vaga v nebesa pomaga!« je razlagal Pepi Istranu in, kakor da dvomi v moč tega krščanskega nauka, je dodal: »Kaj se boš gnjavil za mrvico vina! Pusti, naj curlja še pol minute, saj ti ni na srcu zraslo!« Ej, Pepi je bil pretkan tič.

Pri tem prijaznem oprasku je pa nekdo navzočih opazil, da se zbirajo težki oblaki in da v njih sumljivo šumi. Zunaj na dvorišču je sosed Menigo zavpil: »Toča bo!« Tudi drugi

vaščani Toni, Bortolo, Keko in drugi so bili tega mnenja. Novica je bila porazna. Vsi griči in vse doline, kamorkoli se je človek ozrl, vse je pokrivala vinska trta, polna žlahtnega, že zorečega grozdja. Toča v takem času bi bila katastrofalna. Na obrazu vsakega se je izražal neprikrit obup in groza.

Pa se oglasi nepridiprav Pepi, ki ni mogel niti zdaj zatajiti svoje škofeljske nрави:

»Kaj praviš, Janez (proti vozniku), ko bi midva to točo odpravila dalje?«

»Lahko,« je rekel Janez, ki je bil prav taka mrcina, čeprav molčeč, »če nam bodo kaj plačali za to.«

Skromni istrski kmetje, ki so videli v vsakem tujcu nekaj čudežnega, so takoj planili na noge.

»Hekto vina dobita, če bosta točo res preprečila.«

»Pojdi, Janez, in naredi, da bo prav.«

Janez je odšel na dvorišče in se ozrl proti pretečim oblakom. Mrmral je nerazumljive besede in križal z rokami. Nikakega uspeha ni bilo opaziti. Oblaki so bili čedalje bolj mrki in grozljivo mrmranje v njih je še bolj narščalo.

»Kako kaže, Janez?« je zaklical Pepi iz kleti.

»Slabo. Ze v tretje sem zmolil kozjo molitvico, pa nekam nič ne pomaga.«

»Eh, že vidim, da brez mene ničesar ne zmoreš!« je godrnjal Pepi. S težavo se je skobacal na noge, ki so bile videti čudno šibke in negotove. Brez dvoma posledica pihanja in visokih pen! Prijel se je za obod vrat in se s težavo pomikal na dvorišče.

»Umakni se, Janez, zdaj bom že sam opravil.« Zahteval je majoliko vina. Vrhno polovico vsebine je izpil držeč majoliko v desnici; ko je izpil še spodnjo, je preložil majoliko v levico. Pogladil si je mokre brke z veliko rdečo ruto in se svečano ozrl v oblake. Dvignil je prazno majoliko proti njim in začel:

»Hokus pokus imporatus, marš oblakus, niks točakus!«

In oblaki, ki so prihajali od Nabrežine, so se polagoma pomikali proti Bujam in izginjali na jug. Pretkani Pepi je pač računal z dejstvom, da oblaki stokrat pretijo, preden stresejo svoje ledeno zrnje, in uspelo mu je.

Hvaležnost istrskih vaščanov je bila brezmejna. Iz vseh kleti so mu nosili vina in napolnil je z njim sodček, ki je držal več kot sto litrov. Najpametnejši so se drenjali okoli njega in ga prosili, naj tudi nje nauči te koristne umetnosti.

»Ne smem, ljudje božji, sem zaprisežen. Saj bi vam tudi nič ne koristilo, če vas naučim. Tisti, ki hoče točo odpravljati, mora biti v to na poseben način posvečen. Mene je posvetil sam patriarh tržaških škavonov.« (Ščavoni so svečeniki srbske pravoslavne cerkve v Trstu, ki si pogostoma nakujejo lepe denarce na račun ljudskega praznoverja.)

»Vidiš, Janez,« je modroval Pepi, ko sta vozila proti domu, »človek si mora znati pomagati, kakor je rekel tisti berač, ki je vrečo z glisto prevezal. Kdor si hoče pomagati na tem svetu, mora imeti zmeraj odprto glavo in ne kakor ti, ki imaš odprto glavo samo takrat, ko se ti zdeha.«

In še ena zgodba o vremskih rokovnjačih

Zdaj se preselimo v mojo nesrečno vasico, ki jo varuje sam sveti Jošt. To so Gornje Vreme, ki imajo veliko zgodovinsko vrednost. Njihov sloves sega v davne Jurčičeve in predjurčičeve čase, ko je po slovenski deželi vladala dobrodelna družba rokovnjačev. Ta družba seveda ni imela agilnih zastopnikov samo v Vremah, bili so tudi v drugih vaseh in marsikje mnogo številnejši. Zlasti ob cesti, ki gre s Hrpelj skozi Čičarijo proti Reki, jih je bilo »ko listja in trave«. To ni pretirano povedano, ker tam ni mnogo listja in še manj trave. Prišli so Napoleonovi Francozi in, ker niso poznali deželnih potreb, so rokovnjače gledali postrani. Videli so to vol njih nevarne konkurente v pobiranju »prostovoljnih prispevkov«. Da jih umaknejo s pota, so Francozi dvignili rokovnjače visoko od tal — do najprimernejše veje obcestnega drevesa. Tam so molče bingljali in kazali Francozom jezike. Med Škocijanom in Lokvijo je ob cesti pripravna ravnica, ki se še danes imenuje »Na gavgah«. Tam so se v francoskih časih sušili na vrveh razni rokovnjači iz bližnjih vasi.

Koliko pristašev je slavna bratovščina štela v Gornjih Vremah, seveda ne morem danes vedeti. Če je bil med njimi tudi kak odličen praded mojega rodu in krvi, ne vem, če pa je bil, je bil gotovo med prvimi. Moji pradedje so bili zmeraj prvi, razen v vojnah, ko so se držali lepo zadaj. Pa tudi v vojnah so bili pri umiku zmeraj prvi, to je dognana stvar. Poslednji rokomavh — če smemo verjeti izročilu najstarejših vremskih očancev, ki jih ne moremo več klicati za pričo, ker so tudi oni pomrli — je izginil iz naše vasi kakor kafra. Ko je zvečer — tako so pravili stari očanci — molil rožni venec, se je na zunanji strani okna pokazala človeška roka z razprostrtimi prsti. To je bil mutasti klic »Pojdi!« Mož je prekinil molitev na sredi in se izmuznil na dvorišče. Odtlej ga njegova družina ni videla nikoli več. V družbi somišljenikov je odpotoval v kak priložnostni kraj, kjer naj bi si osvojil kak zaprašen pršt, ali pa odvedel kravico iz hleva. Prav pogostoma se je zgodilo, da je tako podjetje klavrno izpadlo in da je marsikateri član ostal tam tih in miren in ni mogel več povedati, od kod je doma. Grobov neznanih rokovnjačev je mnogo v deželi.

Današnji sorodniki tega, o katerem pripovedujem, so nejevoljni name, češ da ne dam kostem pokojnika miru. Ta nejevolja pa ni upravičena. Če delam možu krivico, bo tem večje njegovo zasluženje na onem svetu. Ponižani in razžaljeni in obrekovani dobivajo v raju ekstra porcije nebeškega veselja. Tisti pa, ki so pravično obrekovani, jemljejo to obrekovanje na račun kazni, kar mora gospod Belcebub upoštevati in jim kazni v svojem kraljestvu sorazmerno omiliti.

Drugi Gornjevremec, rokovnjač po poklicu — nikakega dvoma ni o tem — je prekinil svoje pisano življenje v koprskih zaporih. On je nešteti državljanom Avstrije izpraznil žepe in jim tako omogočil, da so po smrti dosegli večno zveličanje. Saj je v sveti knjigi pisano, da gre šivanka laže skozi bogatinovo uho kot pa kamela v nebesa. Za njegove velike zasluge mu je država poklonila brezplačno stanovanje v največji palači tedanjega Kopra. Avstrijski davkoplačevalci so mu kupovali hrano in ga odevali v lepo uniformo, dokler ni nekega otožnega dne udaril s petami. Preden pa se je poslovil od toplega istrskega sonca, je pisal sorodniku v Vreme: »Pridi! Ne bo ti žal. Dedoval boš po meni!« Sorodnik je tekel k župniku, posvetoval se, gospod pa je rekel: »Ne! Nikar ne želi tistih krvavih cvanckar!« Tako se je zgodilo, da je sorodnik ostal doma, krvave cvanckarice so pa še zdaj zakopane nekje v naši gmajni.

Kadar hočejo nas Gornjevremce bližnji sosedje prav posebno počastiti, nam rečejo »Žaklarji«. Od kod smo dobili ta lepo zveneč viteški naslov? V davnini tiči ta uganka, z globokim premišljevanjem jo pa lahko rešimo tudi danes.

Naši davni pradedje so bili kmetovalci, bili so pa tudi galantni in od sile »brihtni« ljudje. Oni so zmeraj rekli lopati lopata. Že takrat so vedeli, da je mogoče z izmenjavo semen, z globokim oranjem in močnim gnojenjem pridelke povečati. Ampak, prosim vas, tak postopek je hudo utrudljiv, povzroča stroške in je naposled od vruga počasen. Koliko prej je dosežen uspeh, če vzame podjeten človek »žakelj« pod pazduho in se v temni noči napoti na izlet na sosedovo polje. V dobri uri je lahko že spet doma. Predstavljajte si veliko veselje družine, ko oče izprazni vrečo. Tu so jabolka, tu hruške; tu so koruzni storži, krompir in zeljnate glave. Je res, da je lastnik njive naslednji dan grdo preklinjal, a človek se na take, sicer grde malenkosti, ne more ozirati. Preklinjevalec bo že na onem svetu dajal odgovor za vsako roboto in nepotrebno besedo. Naši predniki so bili zmeraj pobožni in so se le ravnali po besedah, ki so zapisane v svetih knjigah: »Pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal.«

Torej taka je bila začetna zgodovina našega naslova »Žaklarji«, ki nas še zmerom diči. Naših ljudi takrat moderni nauki niso še nič pokvarili. Še vedno so verjeli v coprnice in skoro vsak, ki je v nočnih urah lazil okoli, je le prepogosto srečal na samotni poti procesijo mrličev brez glasov. Zlasti tisti, ki so radi hodili z žaklji na polje, so videli takih procesij čuda mnogo. Ti mrličji niso bili vselej dobro razporejeni, včasih so za zabavo zmleli nočnega potnika v sončni prah. Take in še strašnejše

stvari so doživljali poklicni žaklarji noč za nočjo. Mehkosrčni in nepodjetni vaščani niso zategadelj nikoli pokazali nosu izpod strehe, ko se je dodobra zmračilo. Ako so morda začuli sumljive glasove na dvorišču, so smuknili z glavo pod odejo in se tako rešili strahot nočnih ur. Tudi če je kravica na dvorišču zamukala v poslednji pozdrav in so jo dobro čuli, niso potegnili glave izpod odej. Le na ta način se je ohranil naš rod do današnjih dni.

Pa še druge strahote so vladale pred sto leti v naši vasi. Procesije brezglavih mrličev so hodile le po polju, v vas jih pa ni bilo. Toda po vasi so patroljirale svetle lučke, ki jim nihče ni vedel izvora. Navadno so se najprej pokazale na vrhu cenkvene lipe, obkrožile cerkev, šinile med hiše, skakale gor in dol, se igrale po vrhovih streh in včasih zasledovale samotnega vasačca, da je komaj odnesel pete. Če je Vremec po naključju zagledal tako lučko na dvorišču, je hitro šklompnil z vrati in jih podprl s hrastovim pasadurjem. Žlobudranje in prerekanje v hiši je utihnilo kot bi odrezal. Te lučke so prenašale plesoče coprnice, ki jim je bolj prijal nočni hlad kot opoldansko sonce.

Bolj poredkoma se je pojavila Sembilija in prepeljavala težke parizarje po ozkih vaških ulicah. Tudi njej je najbolj ugajal nočni »ših«. Kaj je vozila, ni utegnil nihče pogledati. Težina pa je bila, saj so letele iskre izpod koles. Na-

Srečko Kosovel:

Pa da bi znal

*Pa da bi znal, bi vam zapel
o svetlo šumečih topolih,
o kraškem soncu
v hladnem septembru,
o belih ajdovih dolih.*

*Pa da bi znal, bi vam zapel
o enem, o enem dekletu;
tako rad jo imam
in je ne dam
za vse, za vse na tem svetu.*

preženi konji so bili kakor sloni. Čudež je bil: tako so znali veliki in težki vozovi zaviti okoli najostrejših vogalov, kakor da bi bili narejeni iz samih gumijevih trakov!

(Iz zbirke »Žalostne zgodbe o veselih Kraševcih«.)

Odlikovanje župana Željka

Mike Željko je sedemnajst let županoval v Gribljah v Beli krajini. Nato je svoje odgovorno mesto prepustil drugemu, sam pa je dobil častni vzdevek »stari župan«, ki ga je zaradi svoje popularnosti obdržal do smrti. Na ta svoj vzdevek je bil Mike zelo ponosen, saj se je zavedal svojega nesebičnega in poštenega županovanja. To je bilo pred prvo svetovno vojno. Belokranjski fantje so po raznih frontah prelivali svojo kri za presvitlega cesarja, Mike zaradi bolehnosti ni bil v vojski. Takrat je doma županoval. Pomagal je ljudem v hudem in dobrem po svoji pošteti vesti ter čakal, da zmaga pravica. Pa je šla Avstrija in prišla Jugoslavija, Željko je doma gospodaril ter pridno obiskoval Veliko Plešivico z bisago na rami ter se dobre volje vračal s polnimi barilci belokranjske črnine.

Prvo leto po vojni me je služba zanesla v Belo krajino, kjer sva se z Željkom srečala in sprijateljila. Ko sem bil nekoč v Črnomlju, sem tam mimogrede zvedel, da bo stari gribeljski župan Mike Željko odlikovan. In celo zlato medaljo bo dobil. To pa res ni majhna reč. Se sam sem bil vesel ter sem pohitel proti Gribljam, da mi veselo novico prvi sporočim.

Ko sem mu povedal, kaj sem zvedel od samega okrajnega glavarja, me je sprva neverno poslušal, končno pa rekel: »V stari Avstriji sem bil več let župan, pa mi ni tisti pokojni »bosoktar« nič dal, no, se me je pa konči spomnil Švarski in lepo se mi vidi to od njega.«

Pa je preteklo nekaj tednov, o Željkovi zlati medalji pa ne duha ne sluha. Kar bal sem se srečanja s starim županom, saj bi lahko mislil,

da sem ga potegnil. Pa je že tako na svetu, da se največkrat zgodi tisto, česar si najmanj želimo. Tako se je zgodilo, da sva se z Željkom srečala na tržni dan v Črnomlju.

Seveda me je pisano pogledal.

»Kaj si me imel za bedaka?« je zagodrnjal. »Kje pa je medalja, o kateri si mi pripovedoval? Kmalu bom ženil sina in sem mislil, da bom imel na svatbenem piru medaljo na prsih, no, pa ni nič...«

Prepričeval sem ga, da je čista resnica, kar sem mu povedal. Prav gotovo bo odlikovan. Pa ga nisem mogel čisto prepričati in sva se nekam hladno poslovila.

Pa je le obveljala moja...

Nekaj dni po najinem srečanju so Željka uradno klicali v Črnomelj k okrajnemu glavarju.

Visoki uradnik, pred katerega je Željko strumno stopil z uradno pozivnico v roki, ga je sprejel prijazno, kar prijateljsko. Ponudil mu je stol in ko sta oba sedla, se je z njim prijazno pomenil. Nato pa je vstal in postal uradno svečan. Z vznesenimi besedami je začel govoriti o Željkovih zaslugah tako, da Željko kar sam sebi ni verjel, da je ta zaslužni mož on sam. In nazadnje, ko je Željko imel že polno grlo solz od ginjenosti nad samim seboj, mu je glavar povedal, da prejme za svoje županske zasluge zlato medaljo.

Pri teh besedah je glavar vzel iz lepe žame-taste škatlice medaljo, ki se je svetila kakor pravi avstrijski cekin. Stari dobri Željko je posmrknul od ginjenja. Krepko se je izprsil, da

mu je glavar pripel medaljo. Nato se je lepo zahvalil ter stopil visoko zravnano k vratom. Takrat ga je pa glavar poklical nazaj, češ da mora podpisati še akt o odlikovanju ter — plačati takso.

Zdaj pa je bilo Željrove prijaznosti naenkrat konec. V očeh se mu je zablistalo. Hitro si je odpel medaljo, jo ježno položil glavarju na mizo in rekel: »Kaj vruga, še takse bom plačeval za svoje zasluge, o katerih ste mi prej toliko lepega povedali. Tu imate medaljo, kar obdržite jo!«

Seveda glavar ni hotel vzeti medalje nazaj. Vljudno se je opravičil s kopico lepih besed in prijazno spremil Željka do vrat. Takse ni več niti omenil. Seveda Željko ni vedel, da je potem glavar plačal takso za njegovo odlikovanje iz lastnega žepa.

Željko pa je svetlo medaljo malomarno vtaknil v žep ter jo mahnil naravnost k urarju Fabijanu na Glavnem trgu.

»Ti, Fabijan, koliko je pa vredna tale zlata medalja, ki sem jo zdajle dobil od glavarja?« je vprašal že na pragu.

Izkušeni zlatar ni blestečega odlikovanja niti v roke vzel, ko je povedal s smehom: »To je pozlačen pleh, nič drugega.«

Željku je kar sapo zaprla. Pogledal je kakor sama huda ura, pograbil medaljo ter s treskom zaprl vrata za seboj. Na vrat in nos ga je zaneslo v Laknerjev hotel, kjer je z dvojno mero črnine poplaknil svojo pekočo jezo in razočaranje.

Ker sem imel tudi jaz takrat slučajno v Črnomlju opravke ter sem zavil na južno k Laknerju, sva se srečala... Vedel sem, po kakšnih opravkih je bil v Črnomlju, pa sem slovesno stopil k njemu, da mu čestitam. Joj, kako namršeno me je pogledal.

»Ti si tudi eden od tistih, ki so imeli svoje prste vmes pri mojem odlikovanju,« mi je očitaje zabrusil.

Iz žepa je potegnil škatlico in jo odprl. Medalja se je zalesketala. Nisem si mogel kaj, da ne bi bil vznemirjen nad to lepoto.

»Kako, da nisi zadovoljen s tem lepim odlikovanjem?« sem se začudil.

Željko pa je bil ves togoten.

»Kaj vruga boš norce bril iz mene in hvallil ta pleh? Vurmohar mi je rekel, da je to navaden pleh in jaz jo bom Švarskemu v nos hitil ali pa jo psu Kaletu obesim za vrat.«

Kar pihal je od jeze in dolgo sem se trudil, da je pristal, da popije »mirovino« — liter črnine, ki sem ga seveda jaz plačal.

Ko sva se potem poslavljala, je njegova jeza že splahnela. Rekel je: »Naj bo medalja kakova je, dobil sem jo pa le prvi v Beli krajini.«

Cez dober teden, ko je ženin sina, se mu je na svatbenem piru svetila na suknjiču ta medalja. Ponosno izprsen jo je pokazal vsakomur — ter seveda nikomur izdal, kako mu jo je ocenil »vurmohar« v Črnomlju.

Že precej vode in tudi črnine je poteklo, odkar ni več med nami korajžnega Željka. Med zadnjo vojno je po kratkem bolehanju prav tiho sklenil svojo dolgo življenjsko pot. Umrl je na jesen, ko so pobrali zadnje plodove z njiv in je mošt že zavrel v vinsko kapljico. V grob ga je zvesto spremljala njegova »zlata« medalja.

B. R.

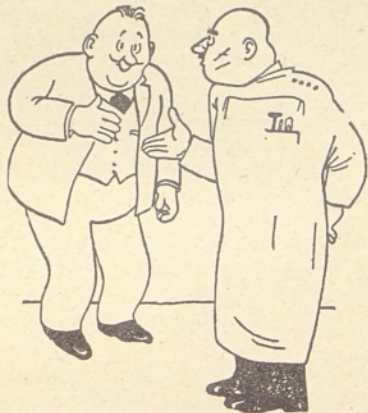
Poizvedba

Prosim vse rojake v Ameriki, če je komu znano, kje živi družina Čebulova, da sporočijo na spodnji naslov. — Lenka Čebul, moja teta, umrla 24. junija 1921. EVELETH MINN. — USA.

Gostinčar Jože,

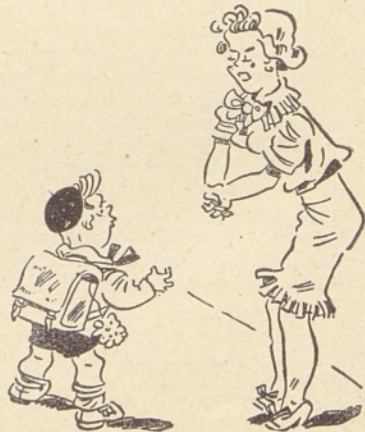
Beričevo 29, pošta Dol pri Ljubljani,

JUGOSLAVIJA

»Najprej eno vprašanje! Kaj pa pijete?«

— O-o, gospod doktor...! Če ste že tako ljubeznivi... najraje bi kozarček brinjevčka!

»Za božjo voljo, kje pa si bil tako dolgo?«

— Naravnost iz šole prihajam, mama. Veš, danes sem imel nadure.

NARODNA BANKA FLRJ

Z GLAVNO CENTRALO
V BEOGRADU,
CENTRALAMI
V REPUBLIŠKIH
GLAVNIH MESTIH
IN PODRUŽNICAMI
V VSEH OKRAJNIH
MESTIH

izvršuje vse bančne posle
za tuzemstvo in
za inozemstvo

V zvezi z inozemstvom opravlja Narodna banka FLRJ vse transakcije po mednarodnih sporazumih, odpira akreditive v inozemstvu in sprejema ustrezajoče naloge iz inozemstva, sprejema nakazila iz in izvršuje nakazila v inozemstvo, odkupuje vse vrste valut, izplačuje tuje čeke in kreditna pisma, odkupuje zlat in srebrn denar ter prodaja inozemcem in domačim potnikom tuja denarna sredstva ter izvršuje izseljenska nakazila.

Sprejema izseljenske hranilne vloge, in sicer tako preko inozemskih bank kot tudi preko mednarodnega nakazniškega prometa ali pa potom odkupa tujih valut in čekov. Te vloge obrestuje po 5%.

Izplačilo izseljenskih hranilnih vlog je neomejeno tako tu kot v inozemstvu. Izplačilo v inozemstvu se izvrši v valuti države, iz katere je poteklo nakazilo, a nakazila za FLRJ samo v dinarjih.

Za hranilne vloge jamči Federativna ljudska republika Jugoslavija.

Že polnih 30 let posluje
v zadovoljstvo vseh potnikov
priznana potovalna agencija

Avgust Kollander & Co.

Cleveland 3, Ohio, ZDA

6419 St. Clair Ave

Telefon: HE 1-4148

Kabel: Kollander Cleveland

*Pooblaščeni zastopniki vseh
letalskih in pomorskih družb*

*Nakazovanje denarja med
jugoslovansko Narodno banko
in American Express Company
Pošilja pakete s hrano in
blagom v Jugoslavijo in druge
države. Preskrbuje listine za
razne pravne zadeve, tudi za
oselitev v ZDA. — Opravlja
posle javnega notarja*

*S posredovanjem potovalne
agencije KOLLANDER & CO.
potuje letno nad 300 potnikov
v Jugoslavijo*

*Ze polnih 30 let služi tordka
KOLLANDER v veliko
zadovoljstvo našemu narodu,
zato uživa njegovo neomajno
zaupanje v vseh omenjenih
poslih*

tiskarna
t oneta
t omšiča

Telefon: 22-990
20-552 in 22-940

LJUBLJANA, GREGORČIČEVA 25 a

Knjigotisk
Rototisk
Knjigoveznica